

BİLGİ
TEKNOLOJİLERİ
VE İLETİŞİM
KURUMU

2018

İNTERNETİN BİLİNÇLİ
VE GÜVENLİ KULLANIMI
SAHA ÇALIŞMASI
RAPORU

Yazarlar

Doç. Dr. Işıl KABAĞÇI YURDAKUL

Araş. Gör. Fatih YAMAN

Editörler

Dr. Mustafa KÜÇÜKALİ

Dr. Şahin BAYZAN

Dr. Ahmet ÇUBUKCU

İÇİNDEKİLER

TABLoların LİSTESİ.....	1
1. GİRİŞ	1
2. ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ ve GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI.....	2
2.1. Amaç.....	2
2.2. Yöntem	2
2.2.1. Araştırma modeli.....	3
2.2.2. Evren ve Örneklem.....	3
2.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	6
2.2.4. Veri Analizi	6
2.3. Bulgular	6
3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ ve GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI.....	15
3.1. Amaç.....	15
3.2. Yöntem	16
3.2.1. Araştırma modeli.....	16
3.2.2. Evren ve Örneklem.....	16
3.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	19
3.2.4. Veri Analizi	19
3.3. Bulgular	20
4. EBEVEYNLERİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ ve GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI.....	33
4.1. Amaç.....	33
4.2. Yöntem	33
4.2.1. Araştırma modeli.....	33
4.2.2. Evren ve örneklem	34
4.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	37
4.2.4. Veri Analizi	37
4.3. Bulgular	37
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	45

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 2.1. İBBS 2. düzeye göre seçilen iller	3
Tablo 2.2. Veri toplanan iller.....	4
Tablo 2.3. Türkiye geneli ortaokul katılımcılarının özellikleri	5
Tablo 2.4. Ortaokul öğrencilerinin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları	7
Tablo 2.5. Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları	7
Tablo 2.6. Ortaokul öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu günlük internet kullanım süreleri.....	8
Tablo 2.7. Ortaokul öğrencilerinin internete bağlanma yerleri ve sıklıkları	8
Tablo 2.8. Ortaokul öğrencilerinin sosyal ağ kullanım durumları	9
Tablo 2.9. Ortaokul öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük dijital oyun oynama süreleri	10
Tablo 2.10. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun platform tercihleri.....	10
Tablo 2.11. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynarken sergiledikleri davranışlar	11
Tablo 2.12. Ortaokul öğrencilerin dijital ortamlarda paylaşılan bilgilere güvenme durumları	12
Tablo 2.13. Ortaokul öğrencilerin dijital ortamlarda aldığı teknik önlemler	13
Tablo 2.14. Ortaokul öğrencilerinin bir sorunla karşılaştığında yardım aldıkları kişi veya kurumlar.....	13
Tablo 2.15. Ortaokul öğrencilerinin internette vakit geçirmek için vazgeçtikleri aktiviteler.....	14
Tablo 3.1. Veri toplanan iller.....	17
Tablo 3.2. Türkiye geneli lise katılımcılarının özellikleri	18
Tablo 3.3. Lise öğrencilerinin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları	20
Tablo 3.4. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları	20
Tablo 3.5. Lise öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile internet kullanım deneyimleri arasındaki ilişki	21
Tablo 3.6. Lise öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük internet kullanım süreleri.....	22

Tablo 3.7. Lise öğrencilerinin dijital araç kullanım amaçları ve sıklıkları.....	22
Tablo 3.8. Lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanım durumları.....	23
Tablo 3.9. Lise öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük dijital oyun oynama süreleri	24
Tablo 3.10. Lise öğrencilerinin dijital oyun platform tercihleri	25
Tablo 3.11. Lise öğrencilerinin dijital oyun oynarken tercih ettikleri kişi seçimleri	25
Tablo 3.12. Lise öğrencilerinin internette içerik paylaşım tercihleri.....	27
Tablo 3.13. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda içerik üretim durumları.....	28
Tablo 3.14. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda paylaşılan bilgilere güvenme durumları ...	29
Tablo 3.15. Lise öğrencilerinin internette rahatsız oldukları durumlar	30
Tablo 3.16. Lise öğrencilerinin rahatsız edildikleri dijital ortamlar ve sıklıkları.....	31
Tablo 3.17. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda aldığı teknik önlemler.....	31
Tablo 3.18. Lise öğrencilerinin bir sorunla karşılaştığında yardım aldıkları kişi veya kurumlar	32
Tablo 4.1. Veri toplanan iller.....	34
Tablo 4.2. Türkiye geneli lise katılımcılarının özellikleri	35
Tablo 4.3. Yetişkinlerin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları	37
Tablo 4.4. Yetişkinlerin gelir düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları...	38
Tablo 4.5. Yetişkinlerin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile eğitim durumları arasındaki ilişki.....	39
Tablo 4.6. Yetişkinlerin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük internet kullanım süreleri	39
Tablo 4.7. Yetişkinlere göre çocuklarının internet kullanımı ve dijital oyun oynama süreleri	40
Tablo 4.8. Dijital ortamlarda ebeveynleri kaygılandıran tehlike durumları	41
Tablo 4.9. Yetişkinlerin dijital ortamlardaki tehlikelere karşı aldıkları önlemler	42
Tablo 4.10. Yetişkin internette vakit geçirmek için yapmaktan vazgeçebildiği aktiviteler	43
Tablo 4.11. Yetişkinlerin internetin güvenli kullanımı ve internet riskleri ile ilgili bilgi alma durumları	44

1. GİRİŞ

Bu çalışma kapsamında yapılan araştırma, çocuk, genç ve ebeveynlerin bilgi teknolojileri ve interneti bilinçli, güvenli ve etkin kullanım seviyesini belirlemek, internet kullanım davranışlarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında, ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı ile ilgili kaygıları, internetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili aldıkları önlemler ile bilinçlendirme faaliyetlerine ne kadar önem verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, ortaokul düzeyindeki öğrencilere internet kullanım davranışları, dijital oyunlar, siber zorbalık, Türkçe'nin doğru kullanımı ve internet bağımlılığı gibi konularda çeşitli sorular sorularak farkındalık ve durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Lise düzeyindeki öğrencilere, ortaokul öğrencilerine yöneltilen sorulara benzer sorular yöneltilmekle birlikte internetin riskleri ve dijital okur-yazarlık gibi konularda lise öğrencilerinin davranışlarını daha betimleyici sorular da yöneltilmiştir.

Bu çalışma Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) proje yürütücülüğünde ve koordinasyonunda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile işbirliği içerisinde yürütülmüştür. Çalışma baştan sonra bilimsel temellere uygun bir şekilde gerçekleştirilerek belirlenen amaç ve kapsam çerçevesinde örneklem alma yoluyla veri toplama ve değerlendirme süreçleri yürütülmüş ve bulgular ortaya konmuştur.

Çocuk (ortaokul düzeyi), genç (lise düzeyi) ve onların ebeveynleri olan yetişkinler olmak üzere üç farklı gruba üç anket uygulanarak sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından her örnekleme uygun İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi geliştirilmiştir. Geliştirilen anket ile gerçek veri toplama aşamasına geçilmeden önce pilot veri toplama aşaması gerçekleştirilmiş ve ankette gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot aşamadan sonra 2017-2018 öğretim yılının bahar döneminde Türkiye genelinde bulunan 26 ilden (Tablo 2.2) çocuk, genç ve ebeveynlerden toplam 25002 veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Uygulanan her üç anketin de güvenilirlikleri (Cronbach's Alpha değeri) ortaokul, lise ve yetişkin anketleri olmak üzere sırasıyla 0,871, 0,977 ve 0,896 çıkmıştır.

2. ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ ve GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI

Bu çalışma kapsamında ortaokul düzeyindeki öğrencilere yöneltilen sorular öğrencilerin internet kullanım davranışlarını incelemek, dijital oyunlar, siber zorbalık, Türkçe'nin doğru kullanımı ve internet bağımlılığı gibi konulardaki farkındalıklarını ortaya koyabilmek ve interneti bilinçli ve güvenli kullanım seviyelerini belirleyebilmek kapsamında hazırlanmıştır.

2.1. Amaç

Türkiye genelindeki ortaokul düzeyindeki öğrencilerin dijital ortamları kullanım durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etmeleri
 - Cinsiyete
 - Sınıf düzeyinegöre farklılık göstermekte midir?
- Ortaokul öğrencilerinin dijital ortam kullanım profilleri
 - Amaç ve sıklık
 - Sosyal ağ kullanım durumlarıbağlamında farklılık göstermekte midir?
- Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun
 - Oynama sıklıkları nedir?
 - Oynama platformu tercihleri nelerdir?
 - Oynarken tercih ettikleri kişi seçimleri nedir?
- Ortaokul öğrencileri dijital ortamlarda paylaşılan bilgilere güvenme durumları nedir?
- Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda
 - Teknik açıdan önlem alma durumları nedir?
 - Bir sorunla karşılaştıklarında yardım alma tercihleri nelerdir?
- Ortaokul öğrencileri internette vakit geçirmek için vazgeçmeyi tercih ettikleri durumlar nelerdir?

2.2. Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

2.2.1. Araştırma modeli

Çalışma, tekil tarama modeline dayalı olarak desenlenmiştir. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Creswell, 2014).

2.2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ile veri toplama süreci Türkiye genelinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinden veri toplama aşamasında örneklem belirlenirken Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde (ADNKS, 2011) bulunan yerleşim yeri ölçütü dikkate alınarak İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 2. Düzey (26 bölge) göz önünde bulundurulmuştur. İBBS 2. Düzey'de bulunan 26 bölgeden rastgele olarak birer il seçilmiştir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. İBBS 2. düzeye göre seçilen iller

İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	İBBS 2. Düzey Bölge İsmi	İBBS 2. Düzeydeki İller	Seçilen İl
TR62	Adana alt bölgesi	Adana, Mersin	Mersin
TRC1	Gaziantep alt bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	Gaziantep
TR33	Manisa alt bölgesi	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	Kütahya
TRA2	Ağrı alt bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	Kars
TR51	Ankara alt bölgesi	Ankara	Ankara
TR81	Zonguldak alt bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın	Zonguldak
TRC3	Mardin alt bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	Mardin
TR41	Bursa alt bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik	Eskişehir
TR42	Kocaeli alt bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	Düzce
TR61	Antalya alt bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur	Antalya
TR22	Balıkesir alt bölgesi	Balıkesir, Çanakkale	Balıkesir
TR83	Samsun alt bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	Tokat
TRC2	Şanlıurfa alt bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır	Şanlıurfa
TRB1	Malatya alt bölgesi	Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli	Elâzığ
TRA1	Erzurum alt bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt	Erzurum
TR90	Trabzon alt bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	Rize
TR10	İstanbul alt bölgesi	İstanbul	İstanbul
TR31	İzmir alt bölgesi	İzmir	İzmir

TR63	Hatay alt bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Kahramanmaraş
TR52	Konya alt bölgesi	Konya, Karaman	Konya
TR21	Tekirdağ alt bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	Tekirdağ
TR32	Aydın alt bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli
TR71	Kırıkkale alt bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	Kırşehir
TR82	Kastamonu alt bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop	Sinop
TR72	Kayseri alt bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat	Sivas
TRB2	Van alt bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	Van

İBBS 2. Düzeye göre seçilen iller Tablo 2.1’de görüldüğü gibi Mersin, Gaziantep, Kütahya, Kars, Ankara, Zonguldak, Mardin, Eskişehir, Düzce, Antalya, Balıkesir, Tokat, Şanlıurfa, Elâzığ, Erzurum, Rize, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Konya, Tekirdağ, Denizli, Kırşehir, Sinop, Sivas ve Van illeri seçilmiştir. Seçilen illerden veri toplamak için ortaokullarda bulunan öğrenci sayılarına Millî Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) 2016/17 öğretim yılı için hazırladığı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1., 2. ve 3. düzey ve eğitim seviyesine göre okul, şube, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı raporu esas alınarak ulaşılmıştır. Türkiye genelinde 2016/17 öğretim yılında ortaokullarda öğrenim gören öğrenci sayıları üzerinden %95 güven düzeyi ve %1,5 hata payı aralığına göre hesaplamalar yapılarak Tablo 2.2’de görüldüğü gibi illerden veriler toplanmıştır.

Tablo 2.2. Veri toplanan iller

İl	İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	Toplanan Veri Sayısı	İl	İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	Toplanan Veri Sayısı
Mersin	TR62	530	Erzurum	TRA1	190
Gaziantep	TRC1	212	Rize	TR90	186
Kütahya	TR33	45	İstanbul	TR10	2298
Kars	TRA2	263	İzmir	TR31	243
Ankara	TR51	137	Kahramanmaraş	TR63	324
Zonguldak	TR81	105	Konya	TR52	204
Mardin	TRC3	204	Tekirdağ	TR21	152
Eskişehir	TR41	293	Denizli	TR32	154
Düzce	TR42	252	Kırşehir	TR71	87
Antalya	TR61	179	Sinop	TR82	50
Balıkesir	TR22	134	Sivas	TR72	92
Tokat	TR83	102	Van	TRB2	148
Şanlıurfa	TRC2	393	Belirtilmemiş		1014
Elâzığ	TRB1	149		Toplam	8140

Tablo 2.2’de görülen 8140 katılımcının 3965’i (%48,7) kız iken; 3838’i (%47,1) erkektir. Katılımcılardan 337’si (%4,1) cinsiyetini belirtmemiştir. Bu katılımcılara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 2.3’te görüldüğü gibidir.

Tablo 2.3. Türkiye geneli ortaokul düzeyi katılımcılarının özellikleri

	<i>f</i>	%		<i>f</i>	%
Okul Türü			Masaüstü bilgisayar sahipliği		
Devlet Okulu	5864	72,0	Yok	4065	49,9
Özel Okul	1781	21,9	Var	2037	25,0
Belirtilmemiş	495	6,1	Belirtilmemiş	2038	25,0
Toplam	8140	100	Toplam	8140	100
Sınıf Düzeyi	<i>f</i>	%	Mobil internet kullanımı	<i>f</i>	%
5. Sınıf	1940	23,8	Yok	2400	29,5
6. Sınıf	3400	41,8	Var	5128	63,0
7. Sınıf	1294	15,9	Belirtilmemiş	612	7,5
8. Sınıf	959	11,8	Toplam	8140	100
Belirtilmemiş	547	6,7			
Toplam	8140	100			
Laptop (Dizüstü) bilgisayar sahipliği	<i>f</i>	%	Akıllı telefon sahipliği	<i>f</i>	%
Yok	3209	39,4	Yok	2219	27,3
Var	3226	39,6	Var	4430	54,4
Belirtilmemiş	1705	20,9	Belirtilmemiş	1491	18,3
Toplam	8140	100	Toplam	8140	100
Tablet sahipliği	<i>f</i>	%	Evde internet bağlantısı	<i>f</i>	%
Yok	2213	27,2	Yok	1647	20,2
Var	4366	53,6	Var	5924	72,8
Belirtilmemiş	1561	19,2	Belirtilmemiş	569	7,0
Toplam	8140	100	Toplam	8140	100

Türkiye genelinden toplanan 8140 kişilik veri seti incelendiğinde katılımcıların %72’sinin (5864) devlet okulundan, %21,9’unun (1781) ise özel okuldan olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sınıf düzeyine bakıldığında 5. sınıf (%23,8), 6. sınıf (%41,8) ve 7. sınıf (%15,9) 8. sınıf (%11,8) düzeyleri olduğu görülmektedir. Katılımcıların %39,6’sının dizüstü bilgisayarını, %49,9’unun masaüstü bilgisayarını, %54,4’ünün akıllı telefonu ve %53,6’sının tableti vardır. Katılımcıların evinde internet bağlantısı olma durumları incelendiğinde TÜİK’e (2016) paralel bir sonucun çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların %72,8’inin evinde internet bağlantısı olduğu

belirlenirken TÜİK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonucuna göre Nisan 2016 itibariyle internet erişimine sahip hanelerin oranının %76,3 olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların mobil internet kullanım durumları incelendiğinde %63'ünün mobil internet bağlantısına sahip olduğu görülmektedir.

2.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi geliştirilmiştir. Geliştirilen anket ile gerçek veri toplama aşamasına geçilmeden önce pilot veri toplama aşaması gerçekleştirilmiş ve ankette gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot aşamadan sonra 2017-2018 öğretim yılının bahar döneminde Türkiye genelinde bulunan 26 ilden (Tablo 2.1) veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde MEB'den yardım alınmıştır.

2.2.4. Veri Analizi

Araştırma sorularına paralel olarak betimsel istatistikler ($\%$, f , \bar{x} , SS), bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) işe koşularak analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiş ve analizler SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir.

2.3. Bulgular

Bu bölümde Türkiye genelinden ortaokul düzeyindeki öğrencilerden İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi ile toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular araştırma soruları temelinde ele alınarak sırayla sunulmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları cinsiyet bağlamında incelendiğinde Tablo 2.4'teki durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.4. Ortaokul öğrencilerinin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

Faktör	Grup	\bar{X}	ss	sd	t	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Kız	3,30	1,374	8139	183,741	,000
	Erkek	3,05	1,511			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Kız	3,27	1,444	8139	172,697	,000
	Erkek	2,96	1,580			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Kız	3,07	1,445	8139	168,779	,000
	Erkek	3,01	1,601			

Tablo 2.4 incelendiğinden kız çocuklarının erkek çocuklara göre internet ortamında Türkçe dilbilgisi kurallarına daha çok dikkat ettikleri görülmektedir. Gerek internet yazışmalarında ($\bar{X} = 3,30$) gerekse internet içeriklerinde ($\bar{X} = 3,27$) Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun davrandıkları belirlenmiştir. İnternet yazışmalarında kısaltma durumlarına bakıldığında kız ($\bar{X} = 3,07$) ve erkek ($\bar{X} = 3,01$) ortalamalarının yakın olduğu söylenebilir. Cinsiyet bağlamında ortaokul öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları sınıf düzeyinden etkilenip etkilenmediği incelenmiştir (Tablo 2.5).

Tablo 2.5. Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	2752,257	4	688,064	349,800	,000*
	Gruplar içi	16001,741	8135	1,967		
	Toplam	16179,891	8139			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	2773,882	4	693,470	319,805	,000*
	Gruplar içi	17640,067	8135	2,168		
	Toplam	20413,949	8139			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Gruplar arası	2502,815	4	625,704	285,295	,000*
	Gruplar içi	17841,563	8135	2,193		
	Toplam	20344,378	8139			

Analiz sonuçlarına bakıldığında ortaokul öğrencilerinin, internet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(4,8135)}=688,064$; $p < .05$), internet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(4,8135)}=693,470$; $p < .05$) ve internet yazışmalarında kısaltma yapma ($F_{(4,8135)}=625,704$; $p < .05$) durumlarının sınıf düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyine göre farklılığın sebebine bakmak amacıyla Post Hoc testi incelenmelidir. Post Hoc seçiminde varyans eşleşlik durumuna bakıldığında $p < .05$ olduğu belirlenmiş ve Varyans eşleşliği şartının tutturulmadığı zamanlarda çoğunlukla kullanılan

Tamhane's T2 testi kullanılmıştır. Post Hoc testi sonucu incelendiğinde anlamlı farklılığın sebebinin beşinci sınıf katılımcılarından kaynaklandığı görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin günlük internet kullanım durumları hafta içi ve hafta sonu arasında farklılık göstermektedir (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Ortaokul öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu günlük internet kullanım süreleri

Günlük internet kullanım süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	1079 (%13,3)	2608 (%32)	2347 (%28,8)	734 (%9)	425 (%5,2)	947 (%11,6)	8140 (%100)
Hafta sonu	424 (%5,2)	1443 (%17,7)	2629 (%32,3)	1648 (%20,2)	1059 (%13)	937 (%11,5)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerinin günlük olarak internet kullanım süreleri incelendiğinde hafta içi ile hafta sonu arasında farklılık olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%60,8) hafta içi en fazla üç saate kadar internet kullanırken; hafta sonu katılımcıların %32,3'ü 1-3 saat arasından internet kullandığını belirtirken; %33,2'si üç saatten fazla sürede internet kullandığını belirtmektedir. Ortaokul öğrencilerinin internete bağlandıkları ortamlar önem arz etmektedir. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin internete bağlanma yerleri ve sıklıkları incelenmiştir (Tablo 2.7).

Tablo 2.7. Ortaokul öğrencilerinin internete bağlanma yerleri ve sıklıkları

İnternete bağlanılan yer	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Cep telefonu	1598 (%19,6)	875 (%10,7)	1387 (%17)	1616 (%19,9)	1553 (%19,1)	1111 (%13,6)	8140 (%100)
Kendi evi	976 (%12)	415 (%5,1)	734 (%9)	1795 (%22,1)	3184 (%39,1)	1036 (%12,7)	8140 (%100)
Arkadaş / Tanıdık evi	2747 (%33,7)	1550 (%19)	1295 (%15,9)	573 (%7)	418 (%5,1)	1557 (%19,1)	8140 (%100)
İnternet kafe	5012 (%61,6)	692 (%8,5)	466 (%5,7)	201 (%2,5)	195 (%2,4)	1574 (%19,3)	8140 (%100)
Okul	4807 (%59,1)	748 (%9,2)	581 (%7,1)	206 (%2,5)	207 (%2,5)	1591 (%19,5)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerinin internete bağlandıkları ortamlara bakıldığında çoğu zaman veya her zaman kendi evinden internete bağlandığını belirtenlerin oranı %61,2'dir. İnterneti cep telefonundan kullandığını belirten ortaokul öğrencilerinin oranı (%39) da yadsınamayacak derecedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu hiçbir zaman internet kafeden (%61,6) veya okuldan (%59,1) internete bağlanmadığını belirtmiştir. Ortaokul öğrencilerinin hangi sosyal medya ortamında hesapları olduğu incelenmiş ve Tablo 2.8'de görüldüğü gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 2.8. Ortaokul öğrencilerinin sosyal ağ kullanım durumları

Sosyal ağ	Hesabı Yok	Hesabı Var	Belirtilmemiş	Toplam
Facebook	3317 (%40,7)	3597 (%44,2)	1226 (%15,1)	8140 (%100)
Twitter	5035 (%61,9)	1325 (%16,3)	1780 (%21,9)	8140 (%100)
Instagram	2822 (%34,7)	4109 (%50,5)	1209 (%14,9)	8140 (%100)
Snapchat	4111 (%50,5)	2385 (%29,3)	1644 (%20,2)	8140 (%100)
Scorp	5539 (%68)	599 (%7,4)	2002 (%24,6)	8140 (%100)
Swarm	5683 (%69,8)	433 (%5,3)	2024 (%24,9)	8140 (%100)
Periscope	5619 (%69)	480 (%5,9)	2041 (%25,1)	8140 (%100)
Whatsapp	2494 (%30,6)	4398 (%54)	1248 (%15,3)	8140 (%100)
Youtube	2344 (%28,8)	4413 (%54,2)	1383 (%17)	8140 (%100)

Tablo 2.8 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlasının Twitter (%61,9), Snapchat (%50,5), Scorp (%68), Swarm (%69,8) ve Periscope (%69) gibi sosyal ağlarda hesaplarının olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlasının ise Instagram (%50,5), Whatsapp (%54) ve Youtube (%54,2) gibi sosyal ağlarda hesaplarının olduğu görülmektedir. Facebook'ta hesabı olduğunu belirten ortaokul öğrencilerinin oranı ise %40,7'dir. Ortaokul öğrencilerinin sosyal ağ kullanımının yanı sıra dijital oyun oynama süreleri de önem arz etmektedir. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynama sürelerinin hafta içi ve hafta sonu farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır (Tablo 2.9).

Tablo 2.9. Ortaokul öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük dijital oyun oynama süreleri

Günlük dijital oyun oynama süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	2474 (%30,4)	2547 (%31,3)	1450 (%17,8)	389 (%4,8)	262 (%3,2)	1021 (%12,5)	8140 (%100)
Hafta sonu	1421 (%17,5)	1953 (%24)	2092 (%25,7)	1059 (%13)	669 (%8,2)	946 (%11,6)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynama sürelerine bakıldığında hafta içi (%61,7) hiç oyun oynamadığını ya da bir saatten az oyun oynadığını söylemek mümkündür. Ortaokul öğrencilerinin üç saat ve daha fazla sürede oyun oynama bakıldığında hafta içi (%7,9) ve hafta sonu (%21,2) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynarken tercih ettikleri platformlar Tablo 2.10'da görüldüğü gibidir.

Tablo 2.10. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun platform tercihleri

Dijital Oyun Platformları	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
TV'ye bağlanabilen oyun konsolları	4221 (%51,9)	793 (%9,7)	722 (%8,9)	429 (%5,3)	383 (%4,7)	1592 (%19,6)	8140 (%100)
Tablet	2427 (%29,8)	1124 (%13,8)	1302 (%16)	1007 (%12,4)	929 (%11,4)	1351 (%16,6)	8140 (%100)
Akıllı Telefon	1505 (%18,5)	878 (%10,8)	1416 (%17,4)	1681 (%20,7)	1549 (%19)	1111 (%13,6)	8140 (%100)
Bilgisayar	2128 (%26,1)	1092 (%13,4)	1176 (%14,4)	1253 (%15,4)	1187 (%14,6)	1304 (%16)	8140 (%100)
Elde Taşınır Oyun Konsolu	5110 (%62,8)	519 (%6,4)	385 (%4,7)	199 (%2,4)	239 (%2,9)	1688 (%20,7)	8140 (%100)

Tablo 2.10 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin hem TV'ye bağlanabilen oyun konsolu (%51,9) hem de elde taşınır oyun konsolu (%62,8) tercihlerinin olmadığı görülmektedir. Benzer şekilde ortaokul öğrencileri dijital oyun oynarken tabletleri de az tercih etmektedir. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun platformları içerisinde bilgisayarı ya da akıllı telefonları tercih ettiği söylemek mümkündür. Akıllı telefon ile çoğu zaman veya her zaman dijital oyun oynarım diyenleri oranı %39,7'dir. Dijital oyun oynanırken seçilen platformun yanı sıra oyunda sergilenen davranışlar da önemlidir (Tablo 2.11).

Tablo 2.11. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynarken davranış tercihleri

Dijital oyunları...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Kendi başıma bilgisayara karşı oynarım.	2428 (%29,8)	1187 (%14,6)	1430 (%17,6)	1298 (%15,9)	859 (%10,6)	938 (%11,5)	8140 (%100)
Aynı odada tanıdığım insanlara karşı oynarım.	2578 (%31,7)	1111 (%13,6)	1578 (%19,4)	1123 (%13,8)	620 (%7,6)	1130 (%13,9)	8140 (%100)
Bilgisayarda tanıdığım insanlara karşı oynarım.	3068 (%37,7)	914 (%11,2)	1176 (%14,4)	1092 (%13,4)	740 (%9,1)	1150 (%14,1)	8140 (%100)
Bilgisayarda tanımadığım insanlara karşı oynarım.	3847 (%47,3)	812 (%10)	795 (%9,8)	853 (%10,5)	623 (%7,7)	1210 (%14,9)	8140 (%100)
Oynarken tanıdığım insanlarla sohbet (chat) eder, onlarla yazışırım.	3122 (%38,4)	888 (%10,9)	979 (%12)	1014 (%12,5)	980 (%12)	1157 (%14,2)	8140 (%100)
Oynarken tanımadığım insanlarla sohbet (chat) eder, onlarla yazışırım.	4638 (%57)	773 (%9,5)	631 (%7,8)	437 (%5,4)	461 (%5,7)	1200 (%14,7)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun oynarken sergiledikleri davranışlara bakıldığında öğrencilerin kendi başına bilgisayara karşı oynama durumları çoğu zaman ve her zaman (%26,5), aynı odada tanıdıkları insanlara karşı oynama durumlarından (%21,4) daha fazladır. Ortaokul öğrencileri aynı odada tanıdığı bir insana karşı oynamak (%21,4) yerine bilgisayarda tanıdığı biriyle oyun oynamayı (%22,5) tercih ettiği görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin %22,5'i bilgisayarda tanımadığı kişilerle oyun oynama durumunu çoğu zaman veya her zaman

olarak belirtmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlası (%57) dijital oyun oynarken tanımadığı insanlarla sohbet etmediğini belirtmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda içerik üretim durumları böyleyken; dijital ortamda paylaşılan bilgilere karşı tutumları nasıldır?

Tablo 2.12. Ortaokul öğrencilerin dijital ortamlarda paylaşılan bilgilere güvenme durumları

İnternette...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Arama motorlarına güveniyorum.	1393 (%17,1)	1170 (%14,4)	1836 (%22,6)	1957 (%24)	894 (%11)	890 (%10,9)	8140 (%100)
Sosyal medyaya güveniyorum.	2512 (%30,9)	1762 (%21,6)	1645 (%20,2)	682 (%8,4)	430 (%5,3)	1109 (%13,6)	8140 (%100)
Blog sayfalarına güveniyorum.	3241 (%39,8)	1670 (%20,5)	1305 (%16)	474 (%5,8)	271 (%3,3)	1179 (%14,5)	8140 (%100)
Forum sitelerine güveniyorum.	2790 (%34,3)	1611 (%19,8)	1511 (%18,6)	670 (%8,2)	392 (%4,8)	1166 (%14,3)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerinin arama motoru, sosyal medya, blog sayfaları ve forum sitelerinden ulaştıkları bilgilerin doğruluğuna güven durumları Tablo 2.12’de belirtildiği gibidir. Ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlası %54,1’i forum sitelerinden, %60,3’ü blog sayfalarından ve %52,5’i sosyal medyadan ulaştıkları bilgilere hiçbir zaman güvenmemekte ya da nadiren güvenmektedir. Ancak ortaokul öğrencilerinin %24’ü arama motorlarından ulaştıkları bilgilere çoğu zaman güvendiğini ve %11’i de her zaman güvendiğini belirtmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda sorunlarla karşılaşmamak için teknik önlem alma yolları Tablo 2.13’te görüldüğü gibi incelenmiştir.

Tablo 2.13. Ortaokul öğrencilerin dijital ortamlarda aldığı teknik önlemler

Teknik önlem	Hayır	Evet	Belirtilmemiş	Toplam
Görüşmek istenmeyen kişilerin engellenmesi	1360 (%16,7)	5828 (%71,6)	952 (%11,7)	8140 (%100)
Sosyal ağlarda gizlilik ayarlarının yapılması	1822 (%22,4)	5290 (%65)	1028 (%12,6)	8140 (%100)
İnternet tarayıcılarının güvenlik ayarlarının yapılması	2902 (%35,7)	4174 (%51,3)	1064 (%13,1)	8140 (%100)
Pop-up reklamların engellenmesi	3543 (%43,5)	3514 (%43,2)	1083 (%13,3)	8140 (%100)
Yasadışı internet içeriğinin yetkili makamlara ihbar edilmesi	3954 (%48,6)	3067 (%37,7)	1119 (%13,7)	8140 (%100)

Ortaokul öğrencilerin dijital ortamlarda sorunlarla karşılaşmamak için teknik açıdan alabilecekleri önlemler incelenmiş ve öğrencilerin bu becerileri yapıp yapamama durumları ortaya konmuştur. Tablo 2.13 incelendiğinde görüşmek istenmeyen kişilerin engellenmesi (%71,6), sosyal ağlarda profil gizlilik ayarlarının yapılması (%65) ve internet tarayıcılarının güvenlik ayarlarının yapılması (%51,3) becerilerini ortaokul öğrencilerinin yarısından çoğu yapabildiğini belirtmiştir. Ancak pop-up reklamların engellenmesi (%43,2) ve yasadışı içeriğin yetkili makamlara ihbar edilmesi (%37,7) becerilerini ortaokul öğrencilerinin yarısından az bir kısmı yapabilmektedir. Ortaokul öğrencilerinin bir sorunla karşılaştıklarında kimlerden yardım aldıklarına bakıldığında Tablo 2.14'teki gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.14. Ortaokul öğrencilerinin bir sorunla karşılaştığında yardım aldıkları kişi veya kurumlar

Sorunla karşılaşıldığında	Hayır	Evet	Belirtilmemiş	Toplam
Ebeveynden (Anne-Baba)	1172 (%14,4)	5979 (%73,5)	989 (%12,1)	8140 (%100)
Akrabalardan	3536 (%43,4)	3158 (%38,8)	1446 (%17,8)	8140 (%100)
Öğretmenden	3919 (%48,1)	2795 (%34,3)	1426 (%17,5)	8140 (%100)
Arkadaştan	2850 (%35)	3896 (%47,9)	1394 (%17,1)	8140 (%100)
TV ve Radyo Programından	5628 (%69,1)	997 (%12,2)	1515 (%18,6)	8140 (%100)
Web Sitelerinden	3474 (%42,7)	3027 (%37,2)	1439 (%17,7)	8140 (%100)
Devlet Kurumlarından	4743 (%58,3)	1907 (%23,4)	1490 (%18,3)	8140 (%100)
Sivil Toplum Örgütlerinden	5267 (%64,7)	1320 (%16,2)	1553 (%19,1)	8140 (%100)

Tablo 2.14 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin dijital ortamlarda bir sorunla karşılaştıklarında yarısından fazlası TV ve radyo programından (%69,1), devlet kurumlarından (%58,3) ve sivil toplum örgütlerinden (%64,7) yardım almadıklarını belirtmektedir. Bir sorunla karşılaşan ortaokul öğrencisinin öncelikle ebeveyninden (%73,5) ardından arkadaşlarından (%47,9) yardım aldığı belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yarısına yakını (%45,1) dijital ortamda bir sorunla karşılaştığında web sitelerinden yardım aldığını belirtirken %34,3'ü de öğretmeninden yardım aldığını belirtmektedir. Ortaokul öğrencilerinin internette vakit geçirmek için ne gibi aktivitelerden vazgeçtikleri incelenmiş ve Tablo 2.15'te görüldüğü gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 2.15. Ortaokul öğrencilerinin internette vakit geçirmek için vazgeçtikleri aktiviteler

İnternette vakit geçirmek için	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Ailecek yapılacak faaliyetlerden	4297 (%52,8)	909 (%11,2)	830 (%10,2)	394 (%4,8)	418 (%5,1)	1292 (%15,9)	8140 (%100)
Ders çalışmaktan	3200 (%39,3)	1279 (%15,7)	1188 (%14,6)	670 (%8,2)	562 (%6,9)	1241 (%15,2)	8140 (%100)
Arkadaşlarıyla dışarı çıkmaktan	3514 (%43,2)	1117 (%13,7)	1121 (%13,8)	553 (%6,8)	580 (%7,1)	1255 (%15,4)	8140 (%100)
TV programları izlemekten	1487 (%18,3)	1104 (%13,6)	1615 (%19,8)	1422 (%17,5)	1541 (%18,9)	971 (%11,9)	8140 (%100)

Tablo 2.15 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin ailecek yapılacak faaliyetler yerine internette vakit geçirmeyi tercih etmeyenlerin oranı %52,8'dir. Benzer şekilde sosyal hayatın bir parçası olan arkadaşlarla vakit geçirmek yerine internette vakit geçirmeyi tercih etmeyenlerin oranı da katılımcıların yarısına yakındır. Ders çalışmak gibi sorumluluk durumlarında da ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%39,3) internette vakit geçirmek yerine ders çalışmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Ortaokul öğrencilerinin TV'de program seyretmek yerine internette vakit geçirmeyi ya da geçirmemeyi tercih edenlerin eşit bir şekilde dağıldığı söylenebilir.

3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ VE GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI

Bu çalışma kapsamında lise düzeyindeki öğrencilerin internet kullanım davranışlarını incelemek, dijital oyunlar, siber zorbalık, Türkçe'nin doğru kullanımı ve internet bağımlılığı gibi konulardaki farkındalıklarını ortaya koyabilmek kapsamında ortaokul öğrencilerine yöneltilen sorulara benzer sorular yöneltilmiştir. Bununla birlikte internetin riskleri ve dijital okur-yazarlık gibi konularda lise öğrencilerinin davranışlarını daha betimleyici sorular da yöneltilmiştir.

3.1. Amaç

Türkiye genelindeki lise düzeyindeki öğrencilerin dijital ortamları kullanım durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etmeleri
 - Cinsiyete
 - Sınıf düzeyine
 - İnternet kullanım düzeyinegöre farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin dijital ortam kullanım profilleri
 - Amaç ve sıklık
 - Sosyal ağ kullanım durumlarıbağlamında farklılık göstermekte midir?
- Lise öğrencilerinin dijital oyun
 - Oynama sıklıkları nedir?
 - Oynama platformu tercihleri nelerdir?
 - Oynarken tercih ettikleri kişi seçimleri nedir?
- Lise öğrencileri dijital ortamlarda
 - İçerik paylaşım durumları nedir?
 - İçerik üretiminde bulunma durumları nedir?
 - Paylaşılan bilgilere güvenme durumları nedir?
- Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda
 - Rahatsızlık duyduğu durumlar nelerdir?
 - Rahatsız edilme sıklıkları nedir?
 - Teknik açıdan önlem alma durumları nedir?

- o Bir sorunla karşılaştıklarında yardım alma tercihleri nelerdir?

3.2. Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

3.2.1. Araştırma modeli

Çalışma, tekil tarama modeline dayalı olarak desenlenmiştir. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Creswell, 2014).

3.2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ile veri toplama süreci Türkiye genelinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinden veri toplama aşamasında örneklem belirlenirken Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde (ADNKS, 2011) bulunan yerleşim yeri ölçütü dikkate alınarak İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 2. Düzey (26 bölge) göz önünde bulundurulmuştur. İBBS 2. Düzey'de bulunan 26 bölgeden rastgele olarak birer il seçilmiştir (Tablo 2.1). İBBS 2. Düzeye göre seçilen iller Tablo 2.1'de görüldüğü gibi Mersin, Gaziantep, Kütahya, Kars, Ankara, Zonguldak, Mardin, Eskişehir, Düzce, Antalya, Balıkesir, Tokat, Şanlıurfa, Elâzığ, Erzurum, Rize, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Konya, Tekirdağ, Denizli, Kırşehir, Sinop, Sivas ve Van illeri seçilmiştir. Seçilen illerden veri toplamak için liselerde bulunan öğrenci sayılarına Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2016/17 öğretim yılı için hazırladığı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1., 2. ve 3. düzey ve eğitim seviyesine göre okul, şube, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı raporu esas alınarak ulaşılmıştır. Türkiye genelinde 2016/17 öğretim yılında liselerde öğrenim gören öğrenci sayıları üzerinden %95 güven düzeyi ve %1,5 hata payı aralığına göre hesaplamalar yapılarak Tablo 3.1'de görüldüğü gibi illerden veriler toplanmıştır.

Tablo 3.1. Veri toplanan iller

İl	İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	Toplanan Veri Sayısı
Mersin	TR62	321
Gaziantep	TRC1	430
Kütahya	TR33	155
Kars	TRA2	322
Ankara	TR51	81
Zonguldak	TR81	38
Mardin	TRC3	154
Eskişehir	TR41	261
Düzce	TR42	99
Antalya	TR61	132
Balıkesir	TR22	197
Tokat	TR83	212
Şanlıurfa	TRC2	290
Elazığ	TRB1	108
Erzurum	TRA1	129
Rize	TR90	150
İstanbul	TR10	1943
İzmir	TR31	218
Kahramanmaraş	TR63	175
Konya	TR52	146
Tekirdağ	TR21	242
Denizli	TR32	206
Kırşehir	TR71	98
Sinop	TR82	23
Sivas	TR72	171
Van	TRB2	138
Belirtilmemiş		842
Toplam		7281

Tablo 3.1’de görülen 7281 katılımcının 3772’si (%51,8) kız iken; 3264’ü (%44,8) erkektir. Katılımcılardan 245’i (%3,4) cinsiyetini belirtmemiştir. Bu katılımcılara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 3.2’de görüldüğü gibidir.

Tablo 3.2. Türkiye geneli lise düzeyi katılımcılarının özellikleri

Okul Türü	f	%	Sınıf Düzeyi	f	%
Devlet Okulu	5660	77,7	9. Sınıf	2564	35,2
Özel Okul	1333	18,3	10. Sınıf	2111	29
Belirtmemiş	288	4	11. Sınıf	1579	21,7
Toplam	7281	100	12. Sınıf	701	9,6
			Belirtmemiş	326	4,5
			Toplam	7281	100
Aile bireyleri	f	%	Kiminle yaşıyorsunuz?	f	%
İkisi de hayatta değil	224	3,1	Anne ile	518	7,1
Anne hayatta, baba hayatta değil	238	3,3	Baba ile	200	2,7
Baba hayatta, anne hayatta değil	148	2	Anne ve baba ile	5930	81,4
İkisi de hayatta	6385	87,7	Diğer	347	4,8
Belirtilmemiş	286	3,9	Belirtilmemiş	286	3,9
Toplam	7281	100	Toplam	7281	100
Masaüstü veya dizüstü bilgisayar sahipliği	f	%	Evde internet bağlantısı	f	%
Yok	2213	30,4	Yok	1482	20,4
Var	4751	65,3	Var	5467	75,1
Belirtilmemiş	317	4,4	Belirtilmemiş	332	4,6
Toplam	7281	100	Toplam	7281	100
Anne eğitim durumu	f	%	Baba eğitim durumu	f	%
Okur-yazar değil	393	5,4	Okur-yazar değil	157	4,5
İlkokul	2025	27,8	İlkokul	1298	17,8
Ortaokul	1365	18,7	Ortaokul	1302	17,9
Lise	1819	25	Lise	2042	28
Lisans	983	13,5	Lisans	1417	19,5
Yüksek lisans	259	3,6	Yüksek lisans	540	7,4
Doktora	135	1,9	Doktora	198	2,7
Belirtilmemiş	302	4,1	Belirtilmemiş	327	4,5
Toplam	7281	100	Toplam	7281	100

Türkiye genelinden toplanan 7281 kişilik veri seti incelendiğinde katılımcıların %77,7'sinin (5660) devlet okulundan, %18,3'ünün (1333) ise özel okuldan olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sınıf düzeyine bakıldığında 9. sınıf (%35,3), 10. sınıf (%29) ve 11. sınıf (%21,7) düzeylerinin normal şekilde dağıldığı belirlenirken; 12. sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarından dolayı ve anketi doldurmanın gönüllülük esasına bağlı olmasından dolayı %9,6 ile az seviye

olduğu belirlenmiştir. Katılımcılarının %87,7'sinin hem annesi hem de babası hayatta ve %81,4'ü hem annesiyle hem de babasıyla birlikte yaşamaktadır. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim düzeyi incelendiğinden annelerin eğitim düzeyinin ilkökul (%27,8) ve lise (%25) düzeyinde yoğunlaştığı ve sadece %1,9'unun doktora düzeyinde eğitim aldıkları belirlenmiştir. Babaların eğitim düzeyi incelendiğinde lise (%28) ve lisans (%19,5) düzeyinde yoğunlaştığı ve sadece %2,7'sinin doktora düzeyinde eğitim aldıkları belirlenmiştir. Katılımcıların masaüstü veya dizüstü bilgisayar sahipleri incelendiğinde %65,3'ünün masaüstü veya dizüstü bilgisayara sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların evinde internet bağlantısı olma durumları incelendiğinde TÜİK'e (2016) paralel bir sonucun çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların %75,1'inin evinde internet bağlantısı olduğu belirlenirken TÜİK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonucuna göre Nisan 2016 itibariyle internet erişimine sahip hanelerin oranının %76,3 olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların akıllı telefon sahiplik durumları incelendiğinde %82,9'unun akıllı telefonu olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun (%68,5) ortalama dört yıldan uzun süredir internet kullanım deneyimleri olduğu belirlenmiştir.

3.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi geliştirilmiştir. Geliştirilen anket ile gerçek veri toplama aşamasına geçilmeden önce pilot veri toplama aşaması gerçekleştirilmiş ve ankette gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot aşamadan sonra 2017-2018 öğretim yılının bahar döneminde Türkiye genelinde bulunan 26 ilden (Tablo 3.1) veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde MEB'den yardım alınmıştır.

3.2.4. Veri Analizi

Araştırma sorularına paralel olarak betimsel istatistikler ($\%$, f , \bar{x} , SS), bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve korelasyon işe koşularak analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiş ve analizler SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir.

3.3. Bulgular

Bu bölümde Türkiye genelinden lise düzeyindeki öğrencilerden İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi ile toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular araştırma soruları temelinde ele alınarak sırayla sunulmuştur.

Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları cinsiyet bağlamında incelendiğinde Tablo 3.3'teki durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.3. Lise öğrencilerinin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

Faktör	Grup	\bar{X}	ss	sd	t	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Kız	3,105	1,423	7280	168,282	,000
	Erkek	2,909	1,439			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Kız	3,031	1,466	7280	160,972	,000
	Erkek	2,851	1,470			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Kız	2,700	1,433	7280	154,200	,000
	Erkek	2,902	1,481			

Tablo 3.3 incelendiğinden kız çocuklarının erkek çocuklara göre internet ortamında Türkçe dilbilgisi kurallarına daha çok dikkat ettikleri görülmektedir. Gerek internet yazışmalarında ($\bar{X} = 3,105$) gerekse internet içeriklerinde ($\bar{X} = 3,031$) Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun davrandıkları belirlenmiştir. İnternet yazışmalarında kısaltma durumlarına bakıldığında erkek çocukların kısaltma yapmayı tercih ettikleri ($\bar{X} = 2,902$) söylenebilir. Cinsiyet bağlamında lise öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p < ,05$) olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları sınıf düzeyinden etkilenip etkilenmediği incelenmiştir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	991,736	4	247,934	118,775	,000*
	Gruplar içi	15188,156	7276	2,087		
	Toplam	16179,891	7280			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	1023,381	4	255,845	117,390	,000*
	Gruplar içi	15857,596	7276	2,179		
	Toplam	16880,977	7280			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Gruplar arası	1216,066	4	304,017	144,535	,000*
	Gruplar içi	15304,406	7276	2,103		
	Toplam	16520,472	7280			

Analiz sonuçlarına bakıldığında lise öğrencilerinin, internet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(4,7276)}=247,934$; $p<.05$), internet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(4,7276)}=255,845$; $p<.05$) ve internet yazışmalarında kısaltma yapma ($F_{(4,7276)}=304,017$; $p<.05$) durumlarının sınıf düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyine göre farklılığın sebebine bakmak amacıyla Post Hoc testi incelenmelidir. Post Hoc seçiminde varyans eşleşlik durumuna bakıldığında $p<.05$ olduğu belirlenmiş ve Varyans eşleşliği şartının tutturulamadığı zamanlarda çoğunlukla kullanılan Tamhane's T2 testi kullanılmıştır. Post Hoc testi sonucu incelendiğinde anlamlı farklılığın sebebinin sınıf düzeyini belirtmeyen katılımcılardan kaynaklandığı görülmektedir. Lise öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile internet kullanım deneyimleri arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Lise öğrencilerinin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile internet kullanım deneyimleri arasındaki ilişki

n=7281	İnternet Kullanım Deneyimi	1	2
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları (1)	0,269**	-	-
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları (2)	0,268**	0,811**	-
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	0,187**	0,296**	0,363**

** Korelasyon ,01 düzeyinde anlamlıdır

Lise öğrencilerinin internet kullanım deneyimleri ile internet yazışmalarında ($r=0,269$) ve içeriklerinde ($r=0,268$) Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ve internette yazışmalarda kısaltma kullanma ($r=0,187$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Cohen (1988), r değeri için r ,10-,29 arasında ise r değerinin küçük, ,30-,49 arasında ise r değerinin orta ve ,50-1,0 arasında ise r değerinin büyük kuvvette bağıntıya sahip olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Tablo 3.5'teki değerler incelendiğinde internet kullanım deneyimi ile internet yazışmalarında ve içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ve internette yazışmalarda kısaltma kullanma arasında küçük bir ilişkiden söz edilebilir. Lise öğrencilerinin günlük internet kullanım durumları hafta içi ve hafta sonu arasında farklılık göstermektedir (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Lise öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük internet kullanım süreleri

Günlük internet kullanım süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	399 (%5,5)	1111 (%15,3)	2446 (%33,6)	1468 (%20,2)	1164 (%16)	693 (%9,5)	7281 (%100)
Hafta sonu	280 (%3,8)	591 (%8,1)	1557 (%21,4)	1919 (%26,4)	2138 (%29,4)	796 (%10,9)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin günlük olarak internet kullanım süreleri incelendiğinde hafta içi ile hafta sonu arasında farklılık olduğu görülmektedir. Katılımcıların neredeyse yarısı (%48,9) hafta içi en fazla üç saate kadar internet kullanırken; hafta sonu katılımcıların yarısından fazlası (%55,8) üç saatten fazla sürede internet kullanmaktadır. İnternette hafta içi ve hafta sonu vakit geçiren lise öğrencilerinin dijital ortamları kullanım amaçları ve kullanım sıklıkları incelenmiştir (Tablo 3.7).

Tablo 3.7. Lise öğrencilerinin dijital araç kullanım amaçları ve sıklıkları

Ödev/Araştırma Yapmak	<i>f</i>	%	Haber Okumak/Bilgi Edinmek	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	280	3,8	Hiçbir zaman	556	7,6
Nadiren	812	11,2	Nadiren	1482	20,4
Bazen	2105	28,9	Bazen	2034	27,9
Çoğu zaman	2320	31,9	Çoğu zaman	1542	21,2
Her zaman	1053	14,5	Her zaman	845	11,6
Belirtilmemiş	711	9,8	Belirtilmemiş	822	11,3
Toplam	7281	100	Toplam	7281	100
Müzik Dinlemek/Film İzlemek	<i>f</i>	%	Sosyal Ağlarda Gezinmek	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	292	4	Hiçbir zaman	472	6,5
Nadiren	541	7,4	Nadiren	741	10,2
Bazen	1270	17,4	Bazen	1097	15,1
Çoğu zaman	2454	33,7	Çoğu zaman	2039	28
Her zaman	1934	26,6	Her zaman	2137	29,4
Belirtilmemiş	790	10,9	Belirtilmemiş	795	10,9
Toplam	7281	100	Toplam	7281	100
Dijital Oyun Oynamak	<i>f</i>	%			

Hiçbir zaman	1786	24,5
Nadiren	1287	17,7
Bazen	1172	16,1
Çoğu zaman	1110	15,2
Her zaman	1085	14,9
Belirtilmemiş	841	11,6
Toplam	7281	100

Lise öğrencilerinin dijital araçları kullanım amaçları ve sıklık durumları incelendiğinde ödev/araştırma yapmak için dijital ortamları çoğu zaman veya her zaman kullanan öğrenciler, bütün öğrencilerin hemen hemen yarısını (%46,4) oluşturmaktadır. Lise öğrencilerinin haber okumak/bilgi almak için dijital ortamları nadiren ya da bazen (%48,3) kullandıkları belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%60,3) dijital ortamları müzik dinlemek/film izlemek için tercih ettikleri belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım durumlarına bakıldığında yarıdan fazlasının (%57,4) dijital ortamları kullanım tercihi olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda müzik dinlemek/film seyretmek veya sosyal medyada gezinmek için eğlence türü işlevlerde buldukları belirlenirken; dijital ortamları, dijital oyun oynamak için fazla tercih etmedikleri (hiçbir zaman ve nadiren, %42,2) belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin dijital ortamları kullanım durumları incelendiğinde sosyal medya kullanımı ikinci sırada yer almaktadır. Lise öğrencilerinin hangi sosyal medyayı ne kadar sıklıkta kullandığı incelenmiş ve Tablo 3.8’de görüldüğü gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 3.8. Lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanım durumları

Sosyal ağ	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Facebook	2907 (%39,9)	1449 (%19,9)	934 (%12,8)	543 (%7,5)	571 (%7,8)	877 (%12)	7281 (%100)
Instagram	918 (%12,6)	538 (%7,4)	808 (%11,1)	1750 (%24,0)	2463 (%33,8)	804 (%11)	7281 (%100)
Snapchat	2484 (%34,1)	873 (%12,0)	1024 (%14,1)	965 (%13,3)	1006 (%13,8)	929 (%12,8)	7281 (%100)
Periscope	4664 (%64,1)	502 (%6,9)	498 (%6,8)	272 (%3,7)	338 (%4,6)	1007 (%13,8)	7281 (%100)
Youtube	586 (%8)	596 (%8,2)	1214 (%16,7)	1943 (%26,7)	2092 (%28,7)	850 (%11,7)	7281 (%100)
Twitter	3494 (%48)	875 (%12)	745 (%10,2)	569 (%7,8)	608 (%8,4)	990 (%13,6)	7281 (%100)

Whatsapp	598 (%8,2)	462 (%6,3)	885 (%12,2)	1585 (%21,8)	2904 (%39,9)	847 (%11,6)	7281 (%100)
Google+	1384 (%19)	889 (%12,2)	1201 (%16,5)	1400 (%19,2)	1453 (%20)	954 (%13,1)	7281 (%100)

Tablo 3.8 incelendiğinde lise öğrencilerinin yarısına yakını (%39,9) Facebook’u hiçbir zaman kullanmadığını belirtirken nadiren kullandığını belirtenlerin oranı da katılımcıların yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Öğrencilerin Facebook yerine Instagram’ı tercih ettikleri ve yarısından fazlası (%57,8) çoğu zaman veya her zaman Instagram’ı kullandığını belirtmektedir. Snapchat’i hiçbir zaman kullanmayan öğrencilerin oranı %34,1 iken; Periscope’u hiçbir zaman kullanmayan öğrencilerin oranı %64,1’dir. Dijital ortamları kullanım sebepleri arasında müzik dinlemek ve film izlemek olarak belirten katılımcıların oranı %60,3 (Tablo 3.8) olarak belirlenmiştir. Müzik dinlenebilecek ve film izlenebilecek bir dijital ortam olan Youtube’un lise öğrencileri tarafından kullanılma sıklığına bakıldığında %55,4’ünün çoğu zaman veya her zaman Youtube’u kullandığı belirlenmiştir. Lise öğrencileri sosyal ağlardan biri olan Twitter’ı lise öğrencilerinin neredeyse yarısının (%48) kullanmadığı belirlenmiştir. Anlık mesajlaşma ortamı olan Whatsapp’ı lise öğrencilerinin yarısından fazlası (%61,7) kullanmaktadır. Google+’a bakıldığında diğer sosyal ağ ortamlarının aksine kullanan ve kullanmayan öğrencilerinin normal dağıldığını söylemek mümkündür. Lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanımının yanı sıra dijital oyun oynama süreleri de önem arz etmektedir. Bu bağlamda lise öğrencilerinin dijital oyun oynama sürelerinin hafta içi ve hafta sonu farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. Lise öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük dijital oyun oynama süreleri

Günlük dijital oyun oynama süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	2681 (%36,8)	1738 (%23,9)	1250 (%17,2)	467 (%6,4)	434 (%6)	711 (%9,8)	7281 (%100)
Hafta sonu	2118 (%29,1)	1449 (%19,9)	1296 (%17,8)	805 (%11,1)	824 (%11,3)	789 (%10,8)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin dijital oyun oynama sürelerine bakıldığında çoğunluğunun hem hafta içi (%60,7) hem de hafta sonu (%49) hiç oyun oynamadığını ya da bir saatten az oyun oynadığını söylemek mümkündür. Lise öğrencilerinin üç ve daha fazla sürede oyun oynama bakıldığında

hafta içi (%12,4) ve hafta sonu (%22,4) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin dijital oyun oynarken tercih ettikleri platformlar Tablo 3.10'da görüldüğü gibidir.

Tablo 3.10. Lise öğrencilerinin dijital oyun platform tercihleri

Dijital Oyun Platformları	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
TV'ye bağlanabilen oyun konsolları	3849 (%52,9)	944 (%13)	700 (%9,6)	421 (%5,8)	400 (%5,5)	967 (%13,3)	7281 (%100)
Tablet	3414 (%46,9)	1208 (%16,6)	876 (%12)	463 (%6,4)	344 (%4,7)	976 (%13,4)	7281 (%100)
Akıllı Telefon	1545 (%21,2)	1043 (%14,3)	1270 (%17,4)	1404 (%19,3)	1167 (%16)	852 (%11,7)	7281 (%100)
Bilgisayar	2244 (%30,8)	909 (%12,5)	1055 (%14,5)	1039 (%14,3)	1124 (%15,4)	910 (%12,5)	7281 (%100)
Elde Taşınır Oyun Konsolu	4518 (%62,1)	670 (%9,2)	479 (%6,6)	266 (%3,7)	314 (%4,3)	1034 (%14,2)	7281 (%100)

Tablo 3.10 incelendiğinde lise öğrencilerinin hem TV'ye bağlanabilen oyun konsolu (%52,9) hem de elde taşınır oyun konsolu (%62,1) tercihlerinin olmadığı görülmektedir. Benzer şekilde lise öğrencileri dijital oyun oynarken tabletleri de az tercih etmektedir. Lise öğrencilerinin dijital oyun platformları içerisinde bilgisayarı ya da akıllı telefonları tercih ettiği söylemek mümkündür. Akıllı telefon ile dijital oyun çoğu zaman veya her zaman oynarım diyenleri oranı %35,3'tür. Dijital oyun oynanırken seçilen platformun yanı sıra oyunda sergilenen davranışlar da önemlidir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11. Lise öğrencilerinin dijital oyun oynarken tercih ettikleri kişi seçimleri

Dijital oyunları...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Kendi başıma bilgisayara karşı oynarım.	2544 (%34,9)	1188 (%16,3)	1202 (%16,5)	902 (%12,4)	578 (%7,9)	867 (%11,9)	7281 (%100)
Aynı odada tanıdığım insanlara karşı oynarım.	2750 (%37,8)	1065 (%14,6)	1233 (%16,9)	803 (%11)	455 (%6,2)	975 (%13,4)	7281 (%100)

Bilgisayarda tanıdığım insanlara karşı oynarım.	2762 (%37,9)	870 (%11,9)	1158 (%15,9)	949 (%13)	578 (%7,9)	964 (%13,2)	7281 (%100)
Bilgisayarda tanımadığım insanlara karşı oynarım.	2907 (%39,9)	814 (%11,2)	944 (%13)	916 (%12,6)	697 (%9,6)	1003 (%13,8)	7281 (%100)
Oynarken tanıdığım insanlarla sohbet (chat) eder, onlarla yazışırım.	2825 (%38,8)	780 (%10,7)	949 (%13)	877 (%12)	879 (%12,1)	971 (%13,3)	7281 (%100)
Oynarken tanımadığım insanlarla sohbet (chat) eder, onlarla yazışırım.	3394 (%46,6)	902 (%12,4)	782 (%10,7)	576 (%7,9)	624 (%8,6)	1003 (%13,8)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin dijital oyun oynarken sergiledikleri davranışlara bakıldığında öğrencilerin kendi başına bilgisayara karşı oyun oynamayı tercih etmediklerini (%51,2) söylemek mümkündür. Lise öğrencilerinin bilgisayara karşı oynama durumları (%20,3), aynı odada tanıdıkları insanlara karşı oynama durumlarından (%17,2) daha fazladır. Lise öğrencileri aynı odada bir insana karşı oynamak (%17,2) yerine bilgisayarda tanıdığı biriyle oyun oynamayı (%20,9) tercih ettiği görülmektedir. Lise öğrencilerinin %22,2'si bilgisayarda tanımadığı kişilerle oyun oynama durumunu çoğu zaman veya her zaman olarak belirtmiştir. Lise öğrencilerinin neredeyse yarısı (%46,6) dijital oyun oynarken tanımadığı insanlarla sohbet etmediğini belirtirken; dijital oyun oynarken tanıdığı veya tanımadığı kişilerle sohbet etmeyi tercih edenlerin oranı da yüksektir.

Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda bilgi paylaşma durumları incelendiğinde Tablo 3.12'deki yapı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.12. Lise öğrencilerinin internette içerik paylaşım tercihleri

İnternette...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
İnternet ortamında iletişim bilgilerimi (e-posta, ev ve okul adresi, telefon numarası) paylaşıyorum.	3251 (%44,7)	1452 (%19,9)	890 (%12,2)	444 (%6,1)	292 (%4)	952 (%13,1)	7281 (%100)
Kendime ait yazı, resim ve videolarımı paylaşıyorum.	1612 (%22,1)	1420 (%19,5)	1454 (%20)	1189 (%16,3)	656 (%9)	656 (%9)	7281 (%100)
Kendime ait olmayan yazı, resim ve videolar paylaşıyorum.	2775 (%38,1)	1399 (%19,2)	1150 (%15,8)	583 (%8)	380 (%5,2)	994 (%13,7)	7281 (%100)
Anlık yer (konum) bildirimini yapıyorum.	2769 (%38)	1478 (%20,3)	1044 (%14,3)	578 (%7,9)	403 (%5,5)	1009 (%13,9)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda bilgi paylaşım durumlarına bakıldığında e-posta, ev veya okul adresi ve telefon numarası gibi iletişim bilgilerini hiçbir zaman paylaşmadığını belirtenleri oranı katılımcıların neredeyse yarısını (%44,7) oluşturmaktadır. Bu tür iletişim bilgilerini çoğu zaman veya her zaman paylaştığını belirtenler ise katılımcıların 1/10'unu oluşturmaktadır. Lise öğrencilerin çoğu ve her zaman 1/4'ü kendine ait yazı, resim ve videoları dijital ortamlarda paylaştığını belirtirken çoğunlukla kendine ait olmayan yazı, resim ve videoları paylaşanların oranı %13,2'dir. Anlık yer (konum) bildirimini hiçbir zaman yapmayan veya nadiren yapanların oranı ise katılımcıların yarıdan fazlasını (%58,3) oluşturmaktadır. Lise öğrencilerinin paylaşımlarına içerik üretimi boyutunda bakıldığında Tablo 3.13'teki sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo 3.13. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda içerik üretim durumları

İnternet veya dijital platformlarda...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Bir resmi değiştirmek veya güncellemek (photoshop).	2508 (%34,4)	1093 (%15)	1326 (%18,2)	836 (%11,5)	602 (%8,3)	916 (%12,6)	7281 (%100)
Bir video veya resim görseli yapmak.	2418 (%33,2)	1120 (%15,4)	1403 (%19,3)	821 (%11,3)	539 (%7,4)	980 (%13,5)	7281 (%100)
Bir karakter veya avatar oluşturmak.	3161 (%43,4)	952 (%13,1)	1146 (%15,7)	569 (%7,8)	455 (%6,2)	998 (%13,7)	7281 (%100)
Animasyon veya hareketli resim yapmak.	3637 (%50)	946 (%13,2)	860 (%11,8)	427 (%5,9)	367 (%5)	1026 (%14,1)	7281 (%100)
Uygulama veya oyun tasarlamak / geliştirmek.	4218 (%57,9)	720 (%9,9)	652 (%9)	347 (%4,8)	343 (%4,7)	1001 (%13,7)	7281 (%100)
Web sitesi tasarlamak / yapmak.	4105 (%56,4)	737 (%10,1)	683 (%9,4)	380 (%5,2)	356 (%4,9)	1020 (%14)	7281 (%100)
Blog yazmak.	4145 (%56,9)	714 (%9,8)	716 (%9,8)	346 (%4,8)	351 (%4,8)	1009 (%13,9)	7281 (%100)
Robot tasarlamak / yapmak.	4571 (%62,8)	592 (%8,1)	505 (%6,9)	290 (%4)	293 (%4)	1030 (%14,1)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin internet veya dijital platformlarda oluşturdukları veya ürettikleri içeriklere bakıldığında içerik üretiminde program ya da programlama bilgisi gerektiren türlerde üretimin yapılmadığı gözlenmektedir. Örneğin görseller üzerinde değişiklikler yapılmasını sağlayan photoshop bilgisi gerektiren resim değiştirmek güncellemek şeklinde belirtilen içerik üretimini hiçbir zaman yapmayan lise öğrencilerinin oranı %34,4'tür. Benzer şekilde karakter veya avatar oluşturmak (%43,4) ve hareketli resim yapmakta (%50) da durum aynıdır. Programlama bilgisi gerektiren uygulama veya oyun tasarlama (%57,9), web sitesi tasarlama veya yapma (%56,4) ve robot tasarlama veya yapma (%62,8) gibi içerik üretimlerinde lise öğrencilerin yarıdan fazlası hiçbir zaman yapmadığını belirtmişlerdir. Program ya da programlama bilgisi gerektirmeyen blog yazmada da lise öğrencilerinin yarıdan fazlası (%56,9) blog yazmayı hiçbir

zaman gerçekleştirmediğini belirtmişlerdir. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda içerik üretim durumları böyleyken; dijital ortamda paylaşılan bilgilere karşı tutumları nasıl (Tablo 3.14)?

Tablo 3.14. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda paylaşılan bilgilere güvenme durumları

İnternette...	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Forum sitelerinde ulaştığım bilgilerin doğruluğuna güveniyorum.	1303 (%17,9)	1938 (%26,6)	2008 (%27,6)	757 (%10,4)	313 (%4,3)	962 (%13,2)	7281 (%100)
Blog sitelerinde ulaştığım bilgilerin doğruluğuna güveniyorum.	1479 (%20,3)	2007 (%27,6)	1841 (%25,3)	652 (%9)	289 (%4)	1013 (%13,9)	7281 (%100)
Sosyal ağlarda ulaştığım bilgilerin doğruluğuna güveniyorum.	1293 (%17,8)	1950 (%26,8)	1984 (%27,2)	738 (%10,1)	321 (%4,4)	995 (%13,7)	7281 (%100)
Arama motorlarının ilk sıralarından ulaştığım bilgilerin doğruluğuna güveniyorum.	1017 (%14)	1517 (%20,8)	1800 (%24,7)	1461 (%20,1)	483 (%6,6)	1003 (%13,8)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin internette forum, blog, sosyal ağ ve arama motorlarından ulaştıkları bilgilerin doğruluğuna güven durumları Tablo 3.15'te belirtildiği gibidir. Lise öğrencilerinin neredeyse yarısı forum sitelerinden (%44,5), blog sitelerinden (%47,9) ve sosyal ağlardan (%44,4) ulaştıkları bilgilere hiçbir zaman güvenmemekte ya da nadiren güvenmektedir. Ancak arama motorlarından ulaştıkları bilgilere çoğu zaman veya her zaman güvenen lise öğrencileri katılımcılarının 1/4'ünden fazladır.

Lise öğrencilerinin internette rahatsızlık duyduğu durumlar incelenmiş ve Tablo 3.15'teki veriler elde edilmiştir.

Tablo 3.15. Lise öğrencilerinin internette rahatsız oldukları durumlar

İnternette rahatsız eden durumlar	Hiç	Çok Az	Az	Fazla	Çok Fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Yabancıların size ait bilgilere ulaşmaya çalışması.	954 (%13,1)	710 (%9,8)	833 (%11,4)	1603 (%22)	2212 (%30,4)	969 (%13,3)	7281 (%100)
Paralı uygulamalar, yazılımlar.	1059 (%14,5)	792 (%10,9)	1158 (%15,9)	1453 (%20)	1812 (%24,9)	1007 (%13,8)	7281 (%100)
İnternetin filtrelenmesi / engellenmesi.	1095 (%15)	805 (%11,1)	1357 (%18,6)	1249 (%17,2)	1761 (%24,2)	1014 (%13,9)	7281 (%100)
İnsanların size karşı kaba ve kötü davranması.	929 (%12,8)	684 (%9,4)	992 (%13,6)	1529 (%21,0)	2136 (%29,3)	1011 (%13,9)	7281 (%100)
Yanlış veya taraflı bilgi paylaşımı.	816 (%11,2)	614 (%8,4)	928 (%12,7)	1603 (%22)	2303 (%31,6)	1017 (%14)	7281 (%100)
Güvenlik kaygıları (virüsler, hesapların çalınması vs.).	777 (%10,7)	472 (%6,5)	854 (%11,7)	1445 (%19,8)	2717 (%37,3)	1016 (%14)	7281 (%100)
Cinsel içerikli resim ve video reklamları.	954 (%13,1)	526 (%7,2)	720 (%9,9)	1157 (%15,9)	2926 (%40,2)	998 (%13,7)	7281 (%100)
Kumar ve bahis siteleri.	899 (%12,3)	521 (%7,2)	698 (%9,6)	1116 (%15,3)	3033 (%41,7)	1014 (%13,9)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin internette rahatsız oldukları durumlara bakıldığında güvenlik kaygılarından (virüsler, hesapların çalınması vs.) fazla ve çok fazla rahatsız olduğunu belirtenlerin oranı %57,1'dir. Bu durum lise öğrencilerinin internette rahatsız oldukları durumlar arasında birinci sırada gelmektedir. İnternette karşılaşılan cinsel içerikli resim ve video reklamları (%56,1) ile kumar ve bahis siteleri (%57) de lise öğrencilerinin rahatsızlık duyduğu benzer konular arasındadır. Lise öğrencilerin yarısı internette insanların kaba ve kötü davranmasından rahatsızlık duyduğunu belirtmektedir. Yanlış ve taraflı bilgi paylaşımı lise öğrencilerinin yarısından fazlası (%53,6) tarafından rahatsız edici durum olarak belirtilmiştir. Dijital ortamlarda

lise öğrencilerinin rahatsızlık duydukları durumların yanı sıra rahatsız edilme durumları da mevcuttur. Lise öğrencilerinin rahatsız edildiği dijital ortamlar ve rahatsız edilme sıklıkları Tablo 3.16’da görüldüğü gibidir.

Tablo 3.16. Lise öğrencilerinin rahatsız edildikleri dijital ortamlar ve sıklıkları

Başkaları tarafından rahatsız edilme	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Sosyal medyadan (Facebook, Instagram, Youtube, vb.).	3135 (%43,1)	1194 (%16,4)	1187 (%16,3)	476 (%6,5)	375 (%5,2)	914 (%12,6)	7281 (%100)
Telefon / Whatsapp mesajı ile.	3441 (%47,3)	1168 (%16)	997 (%13,7)	409 (%5,6)	344 (%4,7)	922 (%12,7)	7281 (%100)
Dijital oyunlardan.	4131 (%56,7)	756 (%10,4)	676 (%9,3)	338 (%4,6)	400 (%5,5)	980 (%13,5)	7281 (%100)

Lise öğrencilerinin dijital ortamlardan rahatsız edilme durumlarına bakıldığında sosyal medyadan veya telefon ve Whatsapp mesajı gibi yollardan rahatsız edildiklerini belirtenlerin oranı yadsınamayacak düzeydedir. Sosyal medya veya telefon ve Whatsapp mesajı gibi yollardan her zaman rahatsız edildiğini belirtenlerin oranı yaklaşık %5’tir. Dijital oyunlar üzerinden hiçbir zaman rahatsız edilmediğini belirten lise öğrencilerinin oranı %56,7’dir. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda sorunlarla karşılaşmamak için teknik önlem alma yolları Tablo 3.17’de görüldüğü gibi incelenmiştir.

Tablo 3.17. Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda aldığı teknik önlemler

Teknik önlem	Hayır	Evet	Belirtilmemiş	Toplam
İstenmeyen kişilerin sosyal ağlarda engellenmesi	1035 (%14,2)	5301 (%72,8)	945 (%13)	7281 (%100)
Sosyal ağlarda profil gizlilik ayarlarının yapılması	1041 (%14,3)	5240 (%72)	1000 (%13,7)	7281 (%100)
Spam e-postaların engellenmesi	1800 (%24,7)	4471 (%61,4)	1010 (%13,9)	7281 (%100)
Pop-up reklamların engellenmesi	2882 (%39,6)	3377 (%46,4)	1022 (%14)	7281 (%100)

Yasadışı internet içeriğinin yetkili makamlara ihbar edilmesi	3126 (%42,9)	3137 (%43,1)	1018 (%14)	7281 (%100)
İnternet tarayıcılarının gizlilik ve güvenlik ayarlarının yapılması	1912 (%26,3)	4317 (%59,3)	1052 (%14,4)	7281 (%100)

Lise öğrencilerin dijital ortamlarda sorunlarla karşılaşmamak için teknik açıdan alabilecekleri önlemler incelenmiş ve öğrencilerin bu becerileri yapıp yapamama durumları ortaya konmuştur. Tablo 3.17 incelendiğinde sosyal ağlarda istenmeyen kişilerin engellenmesi (%72,8), sosyal ağlarda profil gizlilik ayarlarının yapılması (%72), spam e-postalarının engellenmesi (%61,4) ve internet tarayıcılarının gizlilik ve güvenlik ayarlarının yapılması (%59,3) becerilerini lise öğrencilerinin yarısından çoğu yapabildiğini belirtmiştir. Ancak pop-up reklamların engellenmesi (%46,4) ve yasadışı içeriğin yetkili makamlara ihbar edilmesi (%43,1) becerilerini lise öğrencilerinin yarısında az bir kısmı yapabilmektedir. Lise öğrencilerinin bir sorunla karşılaştıklarında kimlerde yardım aldıklarına bakıldığında Tablo 3.18'deki gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.18. Lise öğrencilerinin bir sorunla karşılaştığında yardım aldıkları kişi veya kurumlar

Sorunla karşılaşıldığında	Hayır	Evet	Belirtilmemiş	Toplam
Ebeveynden (Anne-Baba)	2752 (%37,8)	3545 (%48,7)	984 (%13,5)	7281 (%100)
Akrabalardan	3700 (%50,8)	2459 (%33,8)	1122 (%15,4)	7281 (%100)
Öğretmenlerden	4280 (%58,8)	1888 (%25,9)	1113 (%15,3)	7281 (%100)
Arkadaşlardan	1656 (%22,7)	4552 (%62,5)	1073 (%14,7)	7281 (%100)
TV ve Radyo Programından	4843 (%66,5)	1272 (%17,5)	1166 (%16)	7281 (%100)
Web Sitelerinden	2612 (%35,9)	3579 (%49,2)	1090 (%15)	7281 (%100)
Devlet Kurumlarından	4498 (%61,8)	1640 (%22,5)	1143 (%15,7)	7281 (%100)
Sivil Toplum Örgütlerinden	4872 (%66,9)	1228 (%16,9)	1181 (%16,2)	7281 (%100)

Tablo 3.18 incelendiğinde lise öğrencilerinin dijital ortamlarda bir sorunla karşılaştıklarında yarısından fazlası akrabasından (%50,8), öğretmeninden (%58,8), TV ve radyo programından (%66,5), devlet kurumlarından (%61,8) ve sivil toplum örgütlerinden (%66,9) yardım almadıklarını belirtmektedir. Bir sorunla karşılaşan lise öğrencisinin öncelikle arkadaşından (%62,5) yardım aldığı belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin neredeyse yarısı (%49,2) dijital ortamda bir sorunla karşılaştığında web sitelerinden yardım aldığını belirtirken %48,7'si de ebeveyninden yardım aldığını belirtmektedir.

4. EBEVEYNLERİN İNTERNETİ BİLİNÇLİ ve GÜVENLİ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI

Bu çalışma kapsamında ebeveynlerin internet kullanım davranışlarını yansira çocuklarının internet kullanım davranışlarını ve bu davranışları ne kadar şekillendirebildikleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ebeveynlere çocuklarının internet kullanımı ile ilgili kaygıları, internetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili aldıkları önlemler ile bilinçlendirme faaliyetlerine ne kadar önem verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

4.1. Amaç

Türkiye genelindeki ebeveynlerin dijital ortamları kullanım durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Ebeveynlerin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etmeleri
 - Cinsiyete
 - Gelir düzeyine
 - Eğitim durumunagöre farklılık göstermekte midir?
- Yetişkinlerin dijital ortam kullanım durumları nedir?
- Yetişkinlerin,
 - Çocuklarının dijital ortamlarda kaygılandırıcı davranışları nelerdir?
 - Çocuklarının dijital ortamları kullanımında aldıkları önlemler nelerdir?
- Yetişkinler internette vakit geçirmek için vazgeçmeyi tercih ettikleri durumlar nelerdir?
- Yetişkinlerin, çocukları ve kendileri için internetin güvenli kullanımı ile ilgili bilgi alma kaynakları nelerdir?

4.2. Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

4.2.1. Araştırma modeli

Çalışma, tekil tarama modeline dayalı olarak desenlenmiştir. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Creswell, 2014).

4.2.2. Evren ve örneklem

Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ile veri toplama süreci Türkiye genelinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinden veri toplama aşamasında örneklem belirlenirken Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde (ADNKS, 2011) bulunan yerleşim yeri ölçütü dikkate alınarak İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 2. Düzey (26 bölge) göz önünde bulundurulmuştur. İBBS 2. Düzey'de bulunan 26 bölgeden rastgele olarak birer il seçilmiştir (Tablo 2.1). İBBS 2. Düzeye göre seçilen iller Tablo 2.1'de görüldüğü gibi Mersin, Gaziantep, Kütahya, Kars, Ankara, Zonguldak, Mardin, Eskişehir, Düzce, Antalya, Balıkesir, Tokat, Şanlıurfa, Elâzığ, Erzurum, Rize, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Konya, Tekirdağ, Denizli, Kırşehir, Sinop, Sivas ve Van illeri seçilmiştir. Seçilen illerden veri toplamak için liselerde bulunan öğrenci sayılarına Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2016/17 öğretim yılı için hazırladığı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1., 2. ve 3. düzey ve eğitim seviyesine göre okul, şube, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı raporu esas alınarak ulaşılmıştır.

Türkiye genelinde 2016/17 öğretim yılında liselerde öğrenim gören öğrenci sayıları üzerinden %95 güven düzeyi ve %1,5 hata payı aralığına göre hesaplamalar yapılarak Tablo 4.1'de görüldüğü gibi illerden veriler toplanmıştır.

Tablo 4.1. Veri toplanan iller

İl	İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	Toplanan Veri Sayısı
Mersin	TR62	636
Gaziantep	TRC1	384
Kütahya	TR33	156
Kars	TRA2	219
Ankara	TR51	110
Zonguldak	TR81	88
Mardin	TRC3	404
Eskişehir	TR41	484
Düzce	TR42	174
Antalya	TR61	214
Balıkesir	TR22	154
Tokat	TR83	127
Şanlıurfa	TRC2	501
Elazığ	TRB1	173
Erzurum	TRA1	153

Rize	TR90	332
İstanbul	TR10	2191
İzmir	TR31	411
Kahramanmaraş	TR63	178
Konya	TR52	288
Tekirdağ	TR21	229
Denizli	TR32	327
Kırşehir	TR71	144
Sinop	TR82	17
Sivas	TR72	200
Van	TRB2	156
Belirtilmemiş		1131
Toplam		9581

Tablo 4.1’de görülen 9581 katılımcının 5047’si (%52,7) kadın (anne) iken; 3930’u (%41) erkektir (baba). Katılımcılardan 604’ü (%6,3) cinsiyetini belirtmemiştir. Bu katılımcılara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 4.2’de görüldüğü gibidir.

Tablo 4.2. Türkiye geneli lise katılımcılarının özellikleri

Yaş aralığı	<i>f</i>	%	Aylık gelir	<i>f</i>	%
30-35 yaş	1513	15,8	1500 TL’den az	1092	11,4
35-40 yaş	2378	24,8	1500 - 3000 TL arası	3072	32,1
40-45 yaş	2833	29,6	3000 - 4500 TL arası	2644	27,6
45-50 yaş	1501	15,7	4500 - 6000 TL arası	1121	11,7
50-55 yaş	643	6,7	6000 - 7500 TL arası	484	5,1
55 ve üzeri	250	2,6	7500 TL ve üzeri	603	6,3
Belirtmemiş	463	4,8	Belirtmemiş	565	5,9
Toplam	9581	100	Toplam	9581	100
Eğitim durumu	<i>f</i>	%	Evde internet bağlantısı	<i>f</i>	%
Okur-yazar değil	176	1,8	Yok	1805	18,8
İlkokul	174	1,8	Var	7227	75,4
Ortaokul	1231	12,8	Belirtilmemiş	549	5,7
Lise	1135	11,8	Toplam	9581	100
Lisans	2354	24,6	Akıllı telefon sahipliği	<i>f</i>	%
Yüksek lisans	3022	31,5	Yok	783	8,2
Doktora	783	8,2	Var	8245	86,1
Belirtilmemiş	706	7,4	Belirtilmemiş	553	5,8
Toplam	9581	100	Toplam	9581	100

Çocuğun bulunduğu sınıf düzeyi	<i>f</i>	%
5. sınıf	1447	15,1
6. sınıf	1804	18,8
7. sınıf	846	8,8
8. sınıf	723	7,5
9. sınıf	1488	15,5
10. sınıf	1121	11,7
11. sınıf	895	9,3
12. sınıf	420	4,4
Belirtilmemiş	837	8,7
Toplam	9581	100

Türkiye genelinden toplanan 9581 kişilik veri seti incelendiğinde katılımcıların yaş aralığının 30-50 arasında ve aylık gelir düzeyinin 1500-4500 TL arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Anne veya baba rolünde olan katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında %31,5'inin yüksek lisans düzeyinde bir eğitime sahip olduğu ve yaklaşık 1/4'ünün de lisans düzeyinde bir eğitime sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların evinde internet bağlantısı olma durumları incelendiğinde TÜİK'e (2016) paralel bir sonucun çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların %75,4'ünün evinde internet bağlantısı olduğu belirlenirken TÜİK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonucuna göre Nisan 2016 itibariyle internet erişimine sahip hanelerin oranının %76,3 olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların akıllı telefon sahiplik durumları incelendiğinde %86,1'inin akıllı telefonu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, ankete katılmalarını sağlayan çocuklarının sınıf düzeyine bakıldığında en çok 6. sınıf öğrencilerinin (%18,8) ebeveynlerinin ardından 9. sınıf (15,5) ve 5. sınıf (%15,1) öğrencilerinin ebeveynleri gelmektedir. En az katılımı sağlayan ebeveyn grubu ise çocuğu 12. sınıfa (%4,4) giden ebeveynlerdir. Çocukları ortaokula ve liseye giden ebeveynlerin oranına bakıldığında çocuğu ortaokula giden ebeveynlerin oranı %50,2 iken; çocuğu liseye giden ebeveynlerin oranının %44,4 olduğu görülmektedir.

4.2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi geliştirilmiştir. Geliştirilen anket ile gerçek veri toplama aşamasına geçilmeden önce pilot veri toplama aşaması gerçekleştirilmiş ve ankette gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot aşamadan sonra 2017-2018 öğretim yılının bahar döneminde Türkiye genelinde bulunan 26 ilden (Tablo 4.1) veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde MEB'den yardım alınmıştır.

4.2.4. Veri Analizi

Araştırma sorularına paralel olarak betimsel istatistikler ($\%$, f , \bar{x} , SS), bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve korelasyon işe koşularak analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiş ve analizler SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir.

4.3. Bulgular

Bu bölümde Türkiye genelinden lise düzeyindeki öğrencilerden İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Anketi ile toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular araştırma soruları temelinde ele alınarak sırayla sunulmuştur.

Yetişkinlerin dijital ortamlarda Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları cinsiyet bağlamında incelendiğinde Tablo 4.3'teki durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.3. Yetişkinlerin cinsiyete göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

Faktör	Grup	\bar{X}	ss	sd	t	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Kadın	3,356	1,546	9580	222,015	,000
	Erkek	3,123	1,622			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Kadın	3,107	1,650	9580	167,893	,000
	Erkek	1,905	1,644			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Kadın	2,418	1,486	9580	148,368	,000
	Erkek	2,357	1,499			

Tablo 4.3 incelendiğinden kadınların, erkeklere göre internet ortamında Türkçe dilbilgisi kurallarına daha çok dikkat ettikleri görülmektedir. Kadınların gerek internet yazışmalarında ($\bar{X} = 3,356$) gerekse internet içeriklerinde ($\bar{X} = 3,107$) Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun davrandıkları belirlenmiştir. İnternette yazışmalarda kısaltma kullanma durumlarına bakıldığında kadınların kısaltma kullanma tercihleri erkeklerden fazladır. Ancak aradaki fark diğer durumlar kadar değildir. Cinsiyet bağlamında yetişkinlerin Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu belirlenmiştir. Yetişkinlerin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları gelir düzeyinden etkilenip etkilenmediği incelenmiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Yetişkinlerin gelir düzeyine göre Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	2299,337	6	383,223	151,917	,000*
	Gruplar içi	24151,125	9574	2,523		
	Toplam	26450,462	9580			
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları	Gruplar arası	1965,304	6	327,551	120,043	,000*
	Gruplar içi	26123,745	9574	2,729		
	Toplam	28089,049	9580			
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	Gruplar arası	1051,089	6	175,182	78,582	,000*
	Gruplar içi	21343,065	9574	2,229		
	Toplam	22394,155	9580			

Analiz sonuçlarına bakıldığında yetişkinlerin, internet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(6,9574)}=383,223$; $p < .05$), internet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ($F_{(6,9574)}=327,551$; $p < .05$) ve internet yazışmalarında kısaltma yapma ($F_{(6,9574)}=175,182$; $p < .05$) durumlarının gelir düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Gelir düzeyine göre farklılığın sebebine bakmak amacıyla Post Hoc testi incelenmelidir. Post Hoc seçiminde varyans eşleşlik durumuna bakıldığında $p < .05$ olduğu belirlenmiş ve Varyans eşleşliği şartının tutturulamadığı zamanlarda çoğunlukla kullanılan Tamhane's T2 testi kullanılmıştır. Post Hoc testi sonucu incelendiğinde anlamlı farklılığın sebebinin gelir düzeyi 1500 TL'den az olan katılımcılar ile gelir düzeyi 1500-3000 TL arasında olan katılımcılardan kaynaklandığı görülmektedir. Yetişkinlerin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile eğitim durumları arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Yetişkinlerin Türkçe dilbilgisi kurallarına dikkat etme durumları ile eğitim durumları arasındaki ilişki

n=9581	Eğitim Durumu	1	2
İnternet yazışmalarında Türkçe dilbilgisi kuralları (1)	0,397**	-	-
İnternet içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kuralları (2)	0,332**	0,781**	-
İnternet yazışmalarında kısaltma yapma	0,204**	0,421**	0,540**

** Korelasyon ,01 düzeyinde anlamlıdır

Yetişkinlerin internet kullanım deneyimleri ile internet yazışmalarında ($r=0,387$) ve içeriklerinde ($r=0,332$) Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma ve internette yazışmalarda kısaltma kullanma ($r=0,204$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Cohen (1988), r değeri için r ,10-,29 arasında ise r değerinin küçük, ,30-,49 arasında ise r değerinin orta ve ,50-1,0 arasında ise r değerinin büyük kuvvette bağıntıya sahip olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Tablo 4.5'teki değerler incelendiğinde yetişkinlerin eğitim durumları ile internet yazışmalarında ve içeriklerinde Türkçe dilbilgisi kurallarına uyma durumları arasında orta düzeyde bir ilişki söz edilebilirken; internette yazışmalarda kısaltma kullanma arasında küçük bir ilişki söz etmek mümkündür. Yetişkinlerin günlük internet kullanım durumları hafta içi ve hafta sonu arasında farklılık göstermektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Yetişkinlerin hafta içi ve hafta sonu bağlamında günlük internet kullanım süreleri

Günlük internet kullanım süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	899 (%9,4)	2882 (%30,1)	2957 (%30,9)	995 (%10,4)	614 (%6,4)	1234 (%12,9)	9581 (%100)
Hafta sonu	995 (%10,4)	2573 (%26,9)	2937 (%30,7)	1037 (%10,8)	501 (%5,2)	1538 (%16,1)	9581 (%100)

Yetişkinlerin günlük olarak internet kullanım süreleri incelendiğinde hafta içi ile hafta sonu arasında farklılığın az olduğu görülmektedir. Yetişkinlerin büyük çoğunluğu hem hafta içi hem de hafta sonu interneti ya bir saatten az (%30,1 - %26,9) veya 1-3 saat arası (%30,9 - %30,7) kullandığı görülmektedir. Yetişkinlerin interneti hafta içi ve hafta sonu benzer şekilde kullandıkları görülürken; çocuklarının interneti hafta içi ve hafta sonu ne kadar süre

kullandıkları ve dijital oyun oynama sürelerinin hafta içi ve hafta sonu nasıl değiştiği Tablo 4.7’deki gibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.7. Yetişkinlere göre çocuklarının internet kullanımı ve dijital oyun oynama süreleri

Günlük internet kullanım süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	1050 (%11)	2597 (%27,1)	2586 (%27)	1028 (%10,7)	600 (%6,3)	1720 (%18)	9581 (%100)
Hafta sonu	748 (%7,8)	1976 (%20,6)	2741 (%28,6)	1563 (%16,3)	872 (%9,1)	1681 (%17,5)	9581 (%100)
Günlük dijital oyun oynama süresi	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	Belirtilmemiş	Toplam
Hafta içi	2550 (%26,6)	2308 (%24,1)	1772 (%24,1)	680 (%7,1)	448 (%4,7)	1823 (%19)	9581 (%100)
Hafta sonu	1991 (%20,8)	2098 (%21,9)	2092 (%21,8)	991 (%10,3)	695 (%7,3)	1714 (%17,9)	9581 (%100)

Tablo 4.7 incelendiğinde ebeveynlere göre çocukları hafta içinde interneti bir saatten daha az kullananların oranı %27,1’dir. 1-3 saat arası internet kullanım oranına bakıldığında bir saatten az sürede kullananlarla benzer oranda (%27) olduğu görülmektedir. Çocukların hafta sonu internet kullanımına bakıldığında hafta içinden daha uzun sürelerde internet kullanımı gerçekleştirildiği görülmektedir. 3-5 saat arası ve daha fazla internet kullanımı hafta içinde %17 iken; hafta sonunda bu oranın %25,4’e çıktığı görülmektedir. Çocukların dijital oyun kullanımına bakıldığında yarısından çoğunun (%50,7) hafta içinde ya hiç dijital oynamadığı ya da bir saatten daha kısa süre dijital oyun oynadığı görülmektedir. Çocukların dijital oyun oynama durumları internet kullanımında olduğu gibi hafta sonunda artmaktadır. Hafta içinde 3-5 saat arası ve daha fazla dijital oyun oynayan çocukların oranı %11,8 iken; hafta sonunda bu oranın %17,6’ya çıktığı görülmektedir. Çocukların internet kullanımı ve dijital oyun oynama süreleri ebeveynler tarafından bu şekilde belirtilmektedir. Ebeveynler internet ortamında ve dijital oyunlarda vakit geçiren çocuklarının bu ortamlarda karşılaşabilecekleri tehlikeleri Tablo 4.8’de görüldüğü gibi belirtmektedirler.

Tablo 4.8. Dijital ortamlarda ebeveynleri kaygılandıran tehlike durumları

Kaygılandıran tehlike durumları	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Akıllı telefonlar	1082 (%11,3)	1267 (%13,2)	2054 (%21,4)	2099 (%21,9)	1536 (%16,1)	1540 (%16,1)	9581 (%100)
Dijital oyunlar	1811 (%18,9)	1258 (%13,1)	1636 (%17,1)	1753 (%18,3)	1422 (%14,8)	1701 (%17,8)	9581 (%100)
Sosyal ağlar	1286 (%13,4)	1149 (%12,0)	1889 (%19,7)	1828 (%19,1)	1778 (%18,6)	1651 (%17,2)	9581 (%100)
Zararlı ve yasadışı içerikler	2072 (%21,9)	879 (%9,2)	1079 (%11,3)	1408 (%14,7)	2465 (%25,7)	1678 (%17,5)	9581 (%100)
Aşırı zaman geçirme / bağımlılık	1432 (%14,9)	1037 (%10,8)	1401 (%14,6)	1715 (%17,9)	2363 (%24,7)	1633 (%17)	9581 (%100)
Reklam, pazarlama ve ticari siteler	2336 (%24,4)	1152 (%12)	1377 (%14,4)	1328 (%13,9)	1571 (%16,4)	1817 (%19)	9581 (%100)
Siberzorbalık	2471 (%25,8)	951 (%9,9)	1153 (%12)	1215 (%12,7)	1993 (%20,8)	1798 (%11,6)	9581 (%100)
Kişisel bilgilerini toplayan siteler	1951 (%20,4)	889 (%9,3)	1153 (%12)	1432 (%14,9)	2389 (%24,9)	1767 (%18,4)	9581 (%100)
Fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri	2212 (%23,1)	932 (%9,7)	1233 (%12,9)	1278 (%13,3)	2157 (%22,5)	1769 (%18,5)	9581 (%100)

Tablo 4.8 incelendiğinde ebeveynleri, çocuklarının dijital ortamlarda kaygılandıran durumların başında zararlı ve yasadışı içeriklerin olması, çocukların dijital ortamlarda aşırı zaman geçirme / bağımlılık durumlarının olması, kişisel bilgileri toplayan sitelerin olması ve siber zorbalık durumlarına maruz kalınması olduğu görülmektedir. Akıllı telefonların, çocuklar tarafından kullanım durumları ebeveynlerin %38'inde çoğu zaman veya her zaman kaygı uyandırmaktadır. Dijital oyunlar bağlamında bakıldığında bu oranın %33,1; sosyal ağlar bağlamında %37,7; zararlı ve yasadışı içerikler bağlamında %40,4; aşırı zaman geçirme veya bağımlılık bağlamında %42,6; reklam, pazarlama ve ticari siteler bağlamında %30; siberzorbalık bağlamında %33,5; kişisel bilgileri toplayan siteler bağlamında %39,8 ve fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri bağlamında %35,8 olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin,

çocuklarının dijital ortamlardaki aktivitelerini tehlike olarak görmelerine karşın bu ortamlardan çocuklarını korumak için aldıkları önlemleri Tablo 4.9’da görmek mümkündür.

Tablo 4.9. Yetişkinlerin dijital ortamlardaki tehlikelere karşı aldıkları önlemler

Alınan önlemler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
Hiçbir önlem almama	2895 (%30,2)	1213 (%12,7)	1514 (%15,8)	1050 (%11)	936 (%9,8)	1973 (%20,6)	9581 (%100)
İnterneti güvenli kullanım ile ilgili çocukla konuşma	726 (%7,6)	877 (%9,2)	1387 (%14,5)	2165 (%22,6)	2800 (%29,2)	1626 (%17)	9581 (%100)
Kural koyma	940 (%9,8)	997 (%10,4)	1700 (%17,7)	2105 (%22)	2115 (%22,1)	1724 (%18)	9581 (%100)
Filtreleme programları kullanma	2726 (%28,5)	1060 (%11,1)	1282 (%13,4)	1215 (%12,7)	1363 (%14,3)	1929 (%20,1)	9581 (%100)
Arama motorlarının güvenli arama seçeneklerini kullanma	1790 (%18,7)	947 (%9,9)	1313 (%13,7)	1604 (%16,7)	2032 (%21,2)	1895 (%19,8)	9581 (%100)
Ebeveyn denetim araçları kullanma	2559 (%26,7)	1058 (%11)	1355 (%14,1)	1215 (%12,7)	1422 (%14,8)	1972 (%20,6)	9581 (%100)
Antivirüs yazılımları kullanma	1767 (%18,4)	925 (%9,7)	1227 (%12,8)	1473 (%15,4)	2259 (%23,6)	1930 (%20,1)	9581 (%100)
Tarayıcı kontrolü ve gizlilik / güvenlik ayarları	1780 (%18,6)	984 (%10,3)	1273 (%13,3)	1488 (%15,5)	2112 (%22)	1944 (%20,3)	9581 (%100)
Sosyal ağların kontrolü ve gizlilik / güvenlik ayarları	1085 (%11,3)	846 (%8,8)	1381 (%14,4)	1923 (%20,1)	2542 (%26,5)	1804 (%18,8)	9581 (%100)

Tablo 4.9 incelendiğinde dijital ortamdaki tehlikelere karşı hiçbir önlem almadığını belirtenlerin oranının %30 olduğu görülmektedir. İnternetin güvenli kullanılması ile ilgili çocuğuyla çoğu zaman veya her zaman konuştuğunu belirten ebeveynlerin oranının %51,8 olduğu görülmektedir. Dijital ortamların kullanımıyla ilgili çoğu zaman veya her zaman kurallar koyduğunu belirten ebeveynlerin oranı %44,1’dir. Ebeveyn denetim araçlarını çoğu

zaman veya her zaman kullandığını belirten ebeveynler için katılımcıların sadece 1/4'ünü oluşturmaktadır. Dijital ortamlarda güvenli gezinimi sağlayan anti virüs kullanımını çoğu zaman veya her zaman yapanların oranı %39'dur. Ebeveynlerin yarısına yakını (%46,6) sosyal ağların kontrolünü yaptığını ve buralarda gizlilik güvenlik ayarlarını yapılandırıldığını belirtmektedir. Ebeveynlerin internette vakit geçirmek için nelerden vazgeçebildiklerine bakıldığında Tablo 4.10'daki gibi bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.10. Yetişkin internette vakit geçirmek için yapmaktan vazgeçebildiği aktiviteler

Yapmaktan vazgeçilen aktiviteler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman	Belirtilmemiş	Toplam
İşle ilgili yapılması gerekli işlerden	4672 (%48,8)	1368 (%14,3)	1036 (%10,8)	507 (%5,3)	443 (%4,6)	1555 (%16,2)	9581 (%100)
Spor yapmaktan	3446 (%36)	1552 (%16,2)	1433 (%15)	895 (%9,3)	616 (%6,4)	1639 (%17,1)	9581 (%100)
Kitap okumaktan	3303 (%34,5)	1481 (%15,5)	1619 (%16,9)	975 (%10,2)	609 (%6,4)	1594 (%16,6)	9581 (%100)
Akraba ziyaretinden	4315 (%45)	1318 (%13,8)	1133 (%11,8)	734 (%7,7)	470 (%4,9)	1611 (%16,8)	9581 (%100)
Eşle vakit geçirmekten	4250 (%44,4)	1322 (%13,8)	1218 (%12,7)	564 (%5,9)	509 (%5,3)	1718 (%17,9)	9581 (%100)
Çocuklarıyla vakit geçirmekten	4257 (%45,5)	1317 (%13,7)	1101 (%11,5)	587 (%6,1)	498 (%5,2)	1721 (%18)	9581 (%100)

Yetişkinlerin internette vakit geçirebilmek için vazgeçebildikleri aktivitelere bakıldığında pek fazla olmadığı görülmektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu internette vakit geçirebilmek için işiyle ilgili yapması gerekenleri (%63,1), spor yapmaktan (%52,2), kitap okumaktan (%50), akraba ziyaretinden (%58,8), eşle vakit geçirmekten (%62,2) ve çocuklarıyla vakit geçirmekten (%59,2) ya hiçbir zaman ya da nadiren vazgeçmektedir. Yetişkinlerin, çocukları ve kendileri için internetin güvenli kullanımı ve internetteki riskler ile ilgili bilgi alma durumları incelenmiştir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11. Ebeveyn katılımcılarının internetin güvenli kullanımı ve internet riskleri ile ilgili bilgi alma kaynakları

Bilgi alma	Almadım	Aldım	Belirtilmemiş	Toplam
Çocuğun okulundan	5146 (%53,7)	2555 (%26,7)	1880 (%19,6)	9581 (%100)
Çocuğun arkadaşlarından	5980 (%62,4)	1544 (%16,1)	2057 (%21,5)	9581 (%100)
Medyadan	2780 (%29)	5283 (%55,1)	1517 (%15,8)	9581 (%100)
Devlet kuruluşlarından	4803 (%50,1)	2809 (%29,3)	1969 (%20,6)	9581 (%100)
Sivil toplum kuruluşlarından	5670 (%59,2)	1777 (%18,5)	2134 (%22,3)	9581 (%100)

Yetişkinlerin, internetin güvenli kullanımı ve internetteki riskler hakkında bilgi aldıkları kaynaklara bakıldığında medyadan bilgi alan ebeveynlerin oranının %55,1 olduğu görülmektedir. Yetişkinlerin çoğunun, çocukların okulundan (%53,7), çocukların arkadaşlarından (%62,4), devlet kuruluşlarından (%50,1) ve sivil toplum kuruluşlarından (%59,2) internetin güvenli kullanımı ve internetteki riskler hakkında bilgi almadıkları görülmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

BTK'nın proje yürütücülüğünde ve koordinasyonunda, MEB ile işbirliği içerisinde tüm yurt çapında 26 ilden 8.140 ortaokul öğrencisi, 7.281 lise öğrencisi ve 9.581 ebeveyn ile internetin bilinçli ve güvenli kullanımı saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan araştırma, çocuk, genç ve ebeveynlerin bilgi teknolojileri ve interneti bilinçli, güvenli ve etkin kullanım seviyesini ölçümlemek, internet kullanım davranışlarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımı ile ilgili kaygıları, internetin bilinçli ve güvenli kullanımı kapsamında çocukları için aldıkları önlemler ile bilinçlendirme faaliyetlerine ne kadar önem verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada öncelikli incelenen alanlar internet kullanım süreleri, sosyal ağlar, dijital oyunlar, Türkçe'nin internet ortamında doğru kullanımı, internette ulaşılan bilgilerin güvenilirliği, siber zorbalık, dijital okur-yazarlık ve internet güvenliği üzerine olmuştur. İncelenen alanlarda önemli görülen bulgular, sonuç ve öneriler raporda sunulmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlası (%60,8) hafta içi günlük en fazla üç saate kadar internet kullanırken; %9'u üç saatten fazla ve %5,2'si 5 saatten fazla internet kullanmaktadır. Buradan hareketle öğrencilerin %75'i hafta içi internet kullandığını belirtmiş olmaktadır. Hafta sonu ise internet kullanım süreleri artmakla birlikte %75 olan hafta içi kullanım oranı, hafta sonu %83,3'e çıkmaktadır.

Çalışmada, ortaokul öğrencileri arasında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla internet ortamında Türkçe dilbilgisi kurallarına daha çok dikkat ettikleri görülmüştür. Sosyal medya kullanımı ise ortaokul öğrencilerinde yaygın olup, ortalama her iki ortaokul öğrencisinden en az birinin Youtube (%54,2), Whatsapp (%54) ve Instagram (%50,5) hesabı bulunmaktadır. Bu üç sosyal ağ türü sırasıyla Youtube, Whatsapp ve Instagram ortaokul öğrencileri arasında en çok tercih edilen sosyal ağlardır.

Ortaokul öğrencilerinin %57,2'si hafta içi, %70,9'u hafta sonu dijital oyun oynadığını belirtmiştir. Bu öğrenciler hafta içi ağırlıkta günlük 1 saatten az oynamakla birlikte hafta sonu kullanım sıklığı ağırlıkta günlük 1-3 saat arasına çıkmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin dijital

oyun platformları içerisinde bilgisayarı ya da akıllı telefonları genellikle tercih ettiğini söylemek mümkündür. Bu durum ortaokul öğrencileri arasında dijital oyunların yaygın olduğunun bir göstergesidir. Dijital oyunlar ile ilgili en göze çarpan bulgu ise ortaokul öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin oyun oynarken tanımadığı insanlarla sohbet etmesi olmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin %54,1'i forum sitelerinden, %60,3'ü blog sayfalarından ve %52,5'i sosyal medyadan ulaştıkları bilgilere hiçbir zaman güvenmemekte ya da nadiren güvenmektedir. Ancak ortaokul öğrencilerinin yaklaşık %25'i arama motorlarından ulaştıkları bilgilere çoğu zaman güvendiğini ve %10'u da her zaman güvendiğini belirtmektedir. Arama motorlarından ulaştıkları bilgilere güvenme durumu sosyal medya, blog ve forum sayfalarından daha fazladır.

Ortaokul öğrencilerinin internet güvenliği ile ilgili teknik boyuttaki farkındalıkları beklenenden daha iyi seviyelerdedir. Örneğin internette görüşmek istemedikleri kişilerin engellenmesi (%71,6), sosyal ağlarda profil gizlilik ayarlarının yapılması (%65) ve internet tarayıcılarının güvenlik ayarlarının yapılması (%51,3) becerilerine ortaokul öğrencilerinin yarısından fazlasının sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yasadışı internet içeriğinin yetkili makamlara ihbar edilmesi konusunda ortaokul öğrencilerinin bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle ortaokul öğrencileri arasında dijital oyunlar ve sosyal ağların oldukça yaygın olduğunu söylemek mümkündür. İnternet kullanım sürelerinden de bu görülebilmektedir. Dijital oyunlarda sergilenen davranışlara bakıldığında ise oyun kültürü ve oyun okur-yazarlığına ilişkin bilinç geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Sosyal ağ kullanımı ise ortaokul öğrencileri arasında oldukça yaygındır. Ankete katılan ortaokul öğrencilerinin arasında 13 yaş altında öğrencilerin de bulunmasına bağlı olarak bu öğrencilerin sosyal medya ortamlarına katılımlarında ebeveynlere önemli görevler düştüğü görülmektedir. Çocukların internetin bilinçli ve güvenli kullanımına ilişkin sorulan sorularda hem bilinç hem güvenliğe ilişkin aldıkları teknik önlemler yeterli seviyede olduğu söylenebilir. Buradaki en büyük problem sosyal ağ ve dijital oyunlarda çocukların karşılaştıkları interaktiflik ve etkileşimin zararlı içeriklere maruz bırakabileceği olarak görülmektedir. Burada yine ebeveynler ve eğitimcilerle 13 yaş altındaki çocukların sosyal medya ortamlarına katılımlarının denetlenmesi

ve bu ortamların risklerine yönelik farkındalık kazandırılması konusunda görevler düşmekle birlikte bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği görülmektedir.

Lise öğrencilerine bakacak olursak ortaokul öğrencilerinin tercihlerine benzer tercihler görmek mümkündür. Lise öğrencilerinin internet kullanım süreleri ortaokul öğrencilerine göre daha da artmaktadır. Aynı şekilde sosyal ağ kullanımı yine lise öğrencilerinde daha fazladır. Bununla birlikte dijital oyun oynama süresinde lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine göre bir üstünlüğü görülmemiştir. Bununla birlikte ortaokul öğrencilerinin daha fazla oyun oynadığını söylemek de mümkündür.

Lise öğrencilerinin günlük internet kullanımlarına bakıldığında hafta içi günlük %75 olan ortaokul öğrencilerindeki oran lise öğrencilerinde %85'e çıkmaktadır. Hafta sonu günlük %83,3 olan ortaokul öğrencilerindeki internet kullanım oranı, lise öğrencilerinde %85,2'ye çıkmaktadır. Öğrencilerin vazgeçilmezleri sırasıyla internette müzik dinlemek/film izlemek, sosyal ağlarda gezinmek ve dijital oyun oynamak olduğu görülmüştür.

Sosyal ağlarda ortaokul öğrencilerinde olduğu gibi lise öğrencilerinde de sırasıyla Youtube (%80,3), Whatsapp (%80,2) ve Instagram (%76,4) en çok tercih edilen sosyal ağlardır. Ancak bu sosyal ağların kullanım oranı, ortaokul öğrencilerinde yarı yarıya iken lise öğrencilerinde %80'lere kadar çıkmaktadır.

Lise öğrencilerinin %53,4'ü hafta içi, %60,1'i hafta sonu dijital oyun oynamaktadır. Bu oranlar, ortaokul öğrencilerinde sırasıyla %57,2 ve %70,9'dur. Buradan hareketle ortaokul öğrencilerinin daha fazla dijital oyun oynadığı görülmektedir. Lise öğrencileri hem hafta içi hem hafta sonu 1 saatten az oyun oynamaktadır. Ortaokul öğrencilerinde olduğu gibi lise öğrencilerinin de dijital oyun platform tercihi bilgisayar ya da akıllı telefonlardır. Dijital oyunlar ile ilgili ortaokul öğrencilerinde en göze çarpan bulgu yaklaşık üçte birinin oyun oynarken tanımadığı insanlarla sohbet etmesi olmuştur. Lise öğrencilerinde ise bu oran %40'a çıkmaktadır.

Lise öğrencilerinin dijital ortamlarda bilgi paylaşım durumlarına bakıldığında e-posta, ev veya okul adresi ve telefon numarası gibi iletişim bilgilerini hiçbir zaman paylaşmadığını belirtenlerin oranı, katılımcıların neredeyse yarısını (%44,7) oluşturmaktadır. Konum bilgisini

hiçbir zaman paylaşmayanların oranı da %38'dir. Kendisine ait yazıyı, resmi veya videoyu hiçbir zaman paylaşmayanların oranı ise %22,1'dir.

Lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerinden ayrı olarak dijital okur-yazarlık becerileri de belirlenmeye çalışılmıştır. Lise öğrencilerinin internet veya dijital platformlarda oluşturdukları veya ürettikleri içeriklere bakıldığında, içerik üretiminde program ya da programlama bilgisi gerektiren türlerde üretimin lise öğrencileri arasında çok yapılmadığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin dijital üretkenliklerinin yeterli olmadığı söylenebilir.

Lise öğrencilerini internette en çok rahatsız eden içerikler ise sırasıyla güvenlik kaygıları (virüsler, hesapların çalınması vs.), cinsel içerikli resim ve video reklamları ile kumar ve bahis siteleridir. Bu tarz içeriklerden çoğunlukla rahatsız olduğunu belirten öğrencilerin oranı %57 civarındadır. Öğrencilerin yarıya yakını ise sosyal medya ve telefon/Whatsapp yoluyla en az bir kere de olsa rahatsız edildiklerini belirtmişlerdir. Her zaman rahatsız ediliyorum diyenlerin oranı ise %5 civarındadır.

İnternette ulaşılan bilgiler ile internet güvenliğine ilişkin alınan teknik önlemlere ilişkin bilinç lise öğrencileri arasında daha yüksektir. Lise öğrencilerinin internetin riskleriyle karşılaşma oranlarının daha yüksek olduğu ancak önlem almada bilinçli oldukları söylenebilir. Buradan hareketle internetin bilinçli ve güvenli kullanımının lise öğrencilerinde daha yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

Bu sonuçlardan hareketle lise öğrencilerinin internetin bilinçli ve güvenli kullanım seviyeleri istenen düzeylerde diyebiliriz. Ortaokul öğrencilerinde dijital oyunlar ve sosyal ağlarda karşılaşılan interaktiflik ve etkileşimin zararlı içeriklere maruz bırakabileceği riski lise öğrencilerinde daha fazla olduğu söylenebilir. Lise öğrencilerini internette en çok rahatsız eden içeriklere bakıldığında da bu yargının doğru olabileceği görülmektedir. Yine eğitimci ve ebeveynlere önemli görevler düşmekle birlikte bilinçlendirme çalışmalarına da ağırlık verilmesi gerektiği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin dijital okur-yazarlık becerilerinin istenen düzeylerde olmadığı belirlenmiştir. Sosyal ağ kullanım oranları %80 civarı olan gençler, blog yazma, kod yazma veya robotik tasarım yapma gibi içerik üretim faaliyetlerinden ziyade üretilen içeriği tükettikleri

görülmektedir. Buradan hareketle dijitalleşme seferberliğinin doğru ve etkin bir şekilde yönetilmesi ve yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ebeveynlere yönelik saha çalışmasının bu bölümünde çocuklarının internet kullanım davranışlarına ilişkin durumları incelenmiştir. Ebeveynleri kaygılandıran durumların başında çocuklarının dijital ortamlarda zararlı ve yasadışı içeriklere maruz kalması, çocuklarının dijital ortamlarda aşırı zaman geçirmesi / bağımlılık durumlarının olması ve kişisel bilgileri toplayan sitelerin varlığı gelmektedir. Bu kaygıları siber zorbalık takip etmektedir.

Ebeveynlerin, çocukları için dijital ortamlardaki tehlikelere karşı aldıkları önlemlerin başında internetin güvenli kullanımı ile ilgili çocukları ile konuşmaları gelmektedir. Ebeveynlerin %50'den fazlası çocukları ile çoğu zaman veya her zaman konuştuğunu belirtmiştir. Bununla birlikte ebeveynlerde filtreleme programları ve ebeveyn denetim araçları gibi teknik önlemlere ilişkin farkındalığın az olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerin internetin güvenli kullanımı ve internetin riskleri hakkında bilgi aldıkları kaynaklara bakıldığında öncelikle bilginin medyadan (%55,1) alındığı görülmektedir. Ve maalesef ebeveynlerin %53,7'si çocuğunun okulundan bu konuda bilgi almadığını belirtmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle ebeveynlerin internetin bilinçli ve güvenli kullanımına ilişkin bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda ebeveynlerin bilgi kaynaklarına ulaşma açısından da bilgi ve eyleme geçme eksiklikleri olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin internet kullanımına ilişkin öğretici becerilerinin çocuk ve gençlerin internet kullanım davranışları karşısında çok yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın sonuçları özetlenecek olursa çocuk ve gençlerin internet kullanım becerilerinin ağırlıklı kendi çabaları ile geliştiği görülmekte ve bilinç seviyelerinin önceki yıllarda yapılan saha çalışmalarına göre daha da arttığı gözlemlenmektedir. Zararlı içerik ve yayınlara maruz kalma eğilimi ise aksine günden güne arttığı görülmektedir. Bu konuda okulların ve ebeveynlerin de yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada ilgili kamu kurumları, STK'lar ve özel sektöre önemli görevler düşmektedir. Bilinçlendirme çalışmalarının artırılması gerekliliğe ile birlikte özellikle ebeveynler ve okullara daha çok ulaşılması gerektiği görülmüştür. Bununla birlikte çocuk ve gençlerin dijital okur-yazarlık becerilerini geliştirecek

uygulamaların devreye alınması hem zararlı içerik ve yayınlarla mücadeleye hem de dijital seferberlik çalışmalarına pozitif katkılar yapacağı düşünülmektedir.